

Sprawozdanie z działalności urzędów górnictw w 2014 roku

Spis treści

Przedmowa Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego	2
I. Podstawa prawna działalności i zadania urzędów górniczych	5
II. Zakres podmiotowy nadzoru i kontroli	6
1. Realizacja celów i zadań operacyjnych urzędów górniczych w roku 2014	7
2. Działalność podstawowa urzędów górniczych	8
2.1. Zatwierdzanie planów ruchu zakładów górniczych	8
2.2. Dopuszczanie i kontrola wyrobów stosowanych w zakładach górniczych	9
2.3. Wydawanie pozwoleń i zezwoleń	9
2.4. Badanie prawidłowości rozwiązań stosowanych w górnictwie lub przewidzianych do stosowania przez przedsiębiorcę	10
2.5. Gospodarka złożem, zagospodarowanie przestrzenne i ochrona środowiska	11
2.6. Stwierdzenie i uznawanie kwalifikacji oraz nadawanie uprawnień	17
2.7. Przejmowanie dokumentacji mierniczo-geologicznej zlikwidowanych zakładów górniczych	18
2.8. Działalność kontrolna urzędów górniczych i badania powypadkowe	20
2.9. Stwierdzone nieprawidłowości i zatrzymane roboty	23
2.10. Działalność represyjna	24
2.11. Działalność komisji powołanych przez Prezesa WUG	26
2.12. Nadzór nad szkoleniami w górnictwie	28
2.13. Inspirowanie i wspomaganie badań naukowych w górnictwie	28
3. Działalność kontrolna Wyższego Urzędu Górniczego w jednostkach podległych oraz kontrola wewnętrzna	30
4. Rozpatrywanie skarg i wniosków	30
5. Reprezentowanie Skarbu Państwa w sprawach z tytułu szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego	32
6. Działalność legislacyjna	32
Opracowywanie projektów aktów normatywnych	32
Opiniowanie projektów aktów normatywnych i innych dokumentów rządowych oraz projektów aktów prawa Unii Europejskiej	33
7. Współpraca z instytucjami publicznymi i przedsiębiorcami	33
8. Współpraca z zagranicą	34
9. Działalność informacyjna i wydawnicza	35
10. Zatrudnienie i budżet	37
Zatrudnienie w urzędach górniczych	37
Realizacja budżetu urzędów górniczych	37
Mapy	39

Przedmowa Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego

Szanowni Państwo

Sprawozdanie z działalności urzędów górniczych to coroczne opracowanie, w którym dokonujemy podsumowania naszej pracy za poprzedni rok. Rok 2014 był kolejnym etapem wytężonej pracy organów nadzoru górniczego. Za nami już 92 lata działalności Wyższego Urzędu Górniczego powołanego na mocy rozporządzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 24 czerwca 1922 r.

Od ponad trzech lat obowiązuje nowa ustawa Prawo geologiczne i górnicze. Wiele czasu poświęciliśmy na doskonalenie propozycji przepisów do rozporządzeń będących w gestii Ministra Gospodarki, dotyczących prowadzenia ruchu zakładów górniczych, stosowania środków strzałowych oraz ratownictwa górniczego. Jednocześnie uczestniczyliśmy w pracach nad nowelizacją Prawa geologicznego i górniczego dotyczącą przede wszystkim węglowodorów, a w zakresie prowadzenia ruchu zakładu górniczego także innych kopalni. Przygotowaliśmy projekty rozporządzeń Ministra Środowiska w sprawie planów ruchu zakładów górniczych i w sprawie dokumentacji mierniczo-geologicznej. Nie ustawaliśmy w wysiłkach otwarcia zawodów, do których dostęp ograniczają specjalne regulacje prawne. Uczestniczyliśmy w pracach nad tzw. przepisami deregulacyjnymi. Deregulację zaproponowano dla 70 specjalności górniczych, dotyczy to zarówno kierownictwa i dozoru ruchu zakładów górniczych, jak i osób wykonujących czynności specjalistyczne.

Cieszę się niezmiernie, iż dzięki sfinalizowaniu w 2013 r. prac nad rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie ustanowienia Odznaki Honorowej Zasłużonego dla Bezpieczeństwa w Górnictwie, ustalenia jej wzoru, zasad i trybu nadawania oraz sposobu noszenia, mogłem w 2014 r. podczas obchodów barbórkowych nadzoru górniczego uhonorować tą Odznaką osoby szczególnie zasłużone dla bezpieczeństwa w górnictwie w Polsce.

Górnictwo wymaga najwyższych standardów bezpieczeństwa. Takiej kumulacji zagrożeń naturalnych i technicznych nie spotyka się w innych sektorach gospodarki – tutaj każdy błąd może mieć tragiczne konsekwencje. Rozszerzyliśmy w ostatnich latach sposoby oddziaływania na przedsiębiorców i załogi górnicze. Obecny stan prawny daje nam możliwość działania promocyjnego i informacyjnego. Możemy inicjować prace naukowo-badawcze w górnictwie oraz podejmować przedsięwzięcia w zakresie poprawy bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia. W naszej gestii jest także wspieranie wdrażania postępu technicznego w górnictwie i ograniczania oddziaływania górnictwa na ludzi i środowisko. W 2014 r. chętnie sięgaliśmy po metody miękkiego oddziaływania, próbowaliśmy edukować górników poprzez seminaria, szkolenia, konkursy, filmy, broszury i ulotki. Do promocji dobrych praktyk wykorzystywaliśmy narzędzia internetowe. Prowadziliśmy także telefon górniczego zaufania, który jest instrumentem natychmiastowej interwencji w niebezpiecznych sytuacjach, które zdarzają się w zakładach górniczych.

Edukacja i promocja bezpiecznych zachowań to nie wszystko. Mając tego świadomość, nie zaniedbujemy władczych form oddziaływania, prowadząc energiczną działalność kontrolną i nadzorczą. Wyznaczaliśmy rejony szczególnego nadzoru pod ziemią i na powierzchni. Z uwagi na relatywnie większe zagrożenia niż gdzie indziej, były one częściej kontrolowane przez naszych inspektorów. Zawsze zatrzymywaliśmy niebezpiecznie prowadzone roboty lub niesprawne maszyny. Celem wszystkich naszych starań było zero wypadków przy pracy w górnictwie. Od powodzenia naszych zamierzeń zależy bardzo wiele, gdyż nadzorujemy ponad 7 000 zakładów górniczych, które zatrudniają ponad 206 000 pracowników. Górnictwo pozostaje nadal jedną z podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Zapewnienie bezpieczeństwa pracy tak wielu ludziom, w tak licznych zakładach pracy, jest wyjątkowym wyzwaniem, któremu staramy się sprostać jak najlepiej.

Od 2010 r. realizowany jest strategiczny projekt badawczy pt. „Poprawa bezpieczeństwa pracy w kopalniach”, finansowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w Warszawie. Uruchomienie tego przedsięwzięcia zainicjował Prezes Wyższego Urzędu Górniczego. Źródłem była potrzeba realizacji wniosków Komisji badających przyczyny katastrof w kopalniach węgla kamiennego w minionej dekadzie, szczególnie zaistniałych w wyniku zapalenia i wybuchu metanu. Wnioski Komisji mają jeden cel – zapobieżenie podobnym zdarzeniom w przyszłości. Projekt NCBiR obejmuje 12 zadań badawczych, zawierających niezrealizowane wnioski Komisji z lat 2002-2009, a także kwestię bezpieczeństwa pracy górników zatrudnionych w warunkach zagrożenia klimatycznego. Analiza prac Komisji badających wypadki zapaleń i wybuchów metanu sprowadza się do konkluzji, wskazującej z jednej strony na wąską polaryzację przyczyn ich zaistnienia, a z drugiej strony na konieczność podjęcia wielokierunkowych działań, celem ich eliminacji. Dlatego też od wyników Projektu oczekuje się wielu nowatorskich rozwiązań, wpływających na poprawę bezpieczeństwa pracy. Funkcjonowanie tych rozwiązań, jeszcze w ramach wykonywania zadań, było lub będzie sprawdzane w ruchu zakładów górniczych. Wnioski wynikające z prac badawczych będą analizowane pod kątem ewentualnych zmian przepisów w 2015 r.

Przedstawiciele nadzoru górniczego w 2014 r. brali czynny udział w pracach ciał doradczych i zespołów roboczych powoływanych przez instytucje europejskie. Współpracowaliśmy przy tworzeniu nowych dyrektyw euro-

pejskich regulujących różne aspekty działalności górniczej. To zaangażowanie spotykało się z dowodami uznania dla naszych pracowników. Przedstawiciel Wyższego Urzędu Górniczego przewodniczył od kwietnia 2013 r. w Stałej Grupie Roboczej ds. Górnictwa, działającej w ramach Komitetu Doradczego ds. Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy Komisji Europejskiej. Pracownik WUG został powołany przez Ministra Środowiska jako przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej w pracach Komitetu Doradczego, utworzonego na podstawie przepisów dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich. Pracownicy Urzędu są również członkami Grupy Współpracy Administracyjnej ATEX-ADCO dla Dyrektywy 94/9/WE dotyczącej budowy, konstrukcji i zasad wprowadzania do obrotu urządzeń budowy przeciwwybuchowej. Wyższy Urząd Górniczy udzielał wsparcia bliźniaczym instytucjom z krajów europejskich, które zmagają się z problemami w organizacji nowoczesnego nadzoru górniczego.

Wejście w życie nowego Prawa geologicznego i górniczego nałożyło na organy nadzoru górniczego dodatkowe zadania w zakresie ukrócenia nielegalnej eksploatacji. Powołany przez Prezesa WUG Zespół wypracował metodykę prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących wykonywania działalności bez wymaganej koncesji albo bez wymaganego zgłoszenia. W ostatnich dwóch latach dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych wydali odpowiednio: w 2013 roku – 126 i w 2014 roku – 63 decyzje wstrzymujące bezprawne wydobywanie kopalini.

Do priorytetów nadzoru górniczego należy troska o ograniczanie skutków działalności górniczej na środowisko. W tym celu, w oparciu o opracowane w WUG wytyczne w zakresie minimalnych treści planów ruchu podziemnych zakładów górniczych w aspekcie ochrony powierzchni, sprawdzaliśmy prognozy wpływów eksploatacji podziemnej na powierzchnię, przedsięwzięcia dla minimalizacji wpływów eksploatacji na powierzchnię i obiekty budowlane, zakres działań profilaktyczno-naprawczych. Od wielu lat wspiera nas w tym grono ekspertów, powołanych w skład działającej przy WUG Komisji do spraw Ochrony Powierzchni. W trosce o ochronę terenów górniczych, podejmowaliśmy również samodzielne działania dla oceny zjawisk towarzyszących eksploatacji górniczej. W związku ze wzrostem liczby wstrząsów na terenie górniczym kopalni „Piast” i „Ziemowit” zleciłem zespołowi naukowców opracowanie ekspertyzy oceniającej aktywność sejsmiczną górotworu w obszarach górniczych kopalni. Dodatkowym nowym zadaniem Wyższego Urzędu Górniczego w zakresie ochrony powierzchni było przewodniczenie polskiej części Dwustronnej Międzyrządowej Komisji ds. współpracy przy eksploatacji złóż węgla kamiennego w rejonie wspólnej polsko-czeskiej granicy państwowej (DMK). W lipcu 2014 r. Wicepremier i Minister Gospodarki Janusz Piechociński podpisał uchwałę zmieniającą skład polskiej części DMK, a jej przewodniczącym został przedstawiciel WUG.

Wiemy doskonale, że koniecznym jest wypracowanie i utrzymanie dobrych relacji między przedsiębiorcami a samorządami terytorialnymi. Pod patronatem dyrektorów okręgowych urzędów górniczych funkcjonowało w 2014 r. 16 zespołów porozumiewawczych do spraw oceny i koordynacji eksploatacji górniczej. Odbyły one w roku sprawozdawczym 22 spotkania.

Kontynuowaliśmy działania kontrolne prac geologicznych, mających na celu poszukiwanie złóż węglowodorów ze źródeł niekonwencjonalnych. Mam tu na myśli przede wszystkim gaz z formacji łupkowych, którego poszukiwanie i projektowane wydobywanie jest nadal przedmiotem ożywionej dyskusji w Europie, a w szczególności w Polsce i Wielkiej Brytanii. W 2014 r. odwiercono 10 otworów oraz odcinki horyzontalne z 4 otworów pionowych. Łącznie w poszukiwaniu niekonwencjonalnych złóż węglowodorów od 2010 r. odwiercono 64 otwory.

W minionym roku, w celu zintensyfikowania nadzoru nad szeroko pojętymi robotami wiertniczymi, powołano w Wyższym Urzędzie Górniczym Departament Górnictwa Otworowego i Wiertnictwa oraz podjęto prace nad utworzeniem nowego Okręgowego Urzędu Górniczego w Gdańsku, który objąłby swoim nadzorem województwa pomorskie i kujawsko-pomorskie oraz obszary morskie Rzeczypospolitej Polskiej.

Z inicjatywy Prezesa WUG od kilku lat prowadzona jest praca badawcza pt. „Ocena zagrożeń ze strony wyrobisk górniczych mających połączenie z powierzchnią oraz określenie działań prewencyjnych”. Na podstawie metodyki opracowanej przez Główny Instytut Górnictwa w Katowicach wykonano już inwentaryzację wyrobisk po zlikwidowanych kopalniach Zagłębia Dąbrowskiego. W kolejnych latach zamierzamy przeprowadzić analogiczną inwentaryzację wyrobisk górniczych dla nieczynnego Zagłębia Dolnośląskiego oraz Zagłębia Górnośląskiego.

W 2014 r. i w latach poprzednich WUG podejmował szeroko zakrojone inicjatywy mające na celu poszerzenie możliwości transportu pracowników w podziemnych wyrobiskach zakładów górniczych. Przewóz i jazda pracowników w wyrobiskach przy zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań technicznych ma ogromny wpływ na bezpieczeństwo pracy i bezpośrednio przełożenie na wskaźniki ekonomiczne funkcjonowania przedsiębiorstw i zakładów górniczych. Inicjatywy te miały różnorodny charakter.

W 2014 r. dokonano zakupu i pierwszych instalacji stacjonarnych urządzeń pomiarowych dla monitorowania poziomu zagrożeń w rejonach szczególnie niebezpiecznych w podziemnych zakładach górniczych, tzn. w takich, w których występuje wysoki poziom zagrożenia metanowego i zagrożenia pochodzącego od siarkowodoru. Pięć prototypowych urządzeń pod nazwą AZRP (autonomiczne zespoły rejestrująco-pomiarowe), zabudowano w czterech kopalniach węgla kamiennego i jednym zakładzie rud miedzi. Dokonują one rejestracji parametrów atmosfery kopalnianej w rejonach szczególnie zagrożonych. Ich pomiary są analizowane i porównywane z danymi systemów monitorowania zagrożeń funkcjonujących w zakładach górniczych. Urządzenia te zostały zakupione wraz z pełną gwarancją, obsługą serwisową, zarówno w zakresie instalacji – zabudowy i wybudowy na okres 3 lat, dzięki środkom Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W 2014 r. w całości sfinansowano również ze środków NFOŚiGW zakup przenośnych przyrządów pomiarowych dla pracowników inspekcji technicznych OUG i SUG.

Już od 17 lat przy WUG działa Fundacja „Bezpieczne Górnictwo im. Wacława Cybulskiego”. Staramy się poprzez jej przedsięwzięcia poprawić społeczny wizerunek przemysłu wydobywczego, promując bezpieczeństwo pracy, niezawodne maszyny, bezpieczne systemy zarządzania. Wciąż poszerza się grupa członków – fundatorów, składająca się przede wszystkim z firm wydobywających kopaliny oraz związanych z górnictwem.

Akceptację społeczną dla górnictwa staramy się pozyskać również poprzez organizację konkursów w zakresie bezpieczeństwa pracy. Nagradzamy tych, którzy mają realne sukcesy. Z Fundacją „Bezpieczne Górnictwo” współpracujemy przy organizacji konkursu „Z innowacją bezpieczniej w górnictwie”, który w 2014 r. dotyczył zagadnień zwalczania zapylenia oraz zagrożenia wybuchem pyłu węglowego. Zaprosiliśmy do udziału w nim racjonalizatorów i wynalazców z całej Polski. Celem konkursu jest rywalizacja projektów i innowacji, gdyż cały czas poszukujemy ciekawych pomysłów na nowoczesne górnictwo.

We wrześniu 2014 r. odbyły się IX Międzynarodowe Zawody Ratownictwa Górniczego, organizowane przez Wyższy Urząd Górniczy wspólnie z Centralną Stacją Ratownictwa Górniczego S.A. Patronat honorowy nad nimi objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. W zmaganiach uczestniczyło 21 drużyn ratowników górniczych z 13 krajów. Zawody odbywały się w nowej formule. Zastępy ratownicze, podczas rozwiązywania zadania na torze symulowanej akcji ratowniczej, musiały się wykazać taką samą sprawnością i wiedzą jak w trakcie rzeczywistych akcji ratowniczych. Nowa formuła zawodów, a także organizacja całego przedsięwzięcia, spotkała się z bardzo pozytywną oceną uczestników.

Efektem wszystkich naszych działań, zarówno w sferze legislacyjnej, nadzorczo-kontrolnej, jak i popularyzatorsko-edukacyjnej, ma być uczynienie polskich kopalń bardziej bezpiecznymi miejscami pracy. Czwarty rok z rzędu spadła ogólna liczba wypadków w górnictwie. W porównaniu do analogicznego okresu w 2013 r. zmalała o 12 %. Sumaryczny efekt zmniejszenia wypadkowości ogółem, w okresie ostatnich pięciu lat, sięga 28%. Niestety nie można tego powiedzieć o wypadkach śmiertelnych i ciężkich, których liczba wzrosła w porównaniu do 2013 roku.

W 2015 r. nie ulegnie zmianie nasz zasadniczy priorytet, niezmienny od wielu lat. Jest nim zmniejszenie liczby wypadków w górnictwie, zarówno tych spowodowanych błędem człowieka, jak i tych będących skutkiem przyczyn naturalnych i technicznych. Możecie być Państwo pewni, że ani ja, ani podlegli mi pracownicy nadzoru nie zaprzestaniemy wysiłków w działalności inspekcyjno-nadzorczej. Wciąż będziemy poświęcać szczególną uwagę takim kwestiom jak: oddziaływanie górnictwa na środowisko, szkody górnicze, funkcjonowanie w kopalniach układów transportowych, nielegalna eksploatacja kopalni oraz nadzór nad prowadzonymi w Polsce robotami geologicznymi. Będziemy usilnie działać na rzecz znoszenia niepotrzebnych barier administracyjnych w działalności gospodarczej związanej z poszukiwaniem i wydobywaniem minerałów, bacząc przy tym, by nie miało to negatywnego wpływu na poziom bezpieczeństwa i standardy sztuki górniczej.

Za nami intensywny rok pracy, ale jesteśmy dobrze przygotowani, by zmierzyć się z nowymi wyzwaniami, jakie stawia przed nami przyszłość. Wszystkim pracownikom urzędów górniczych serdecznie dziękuję, za ciężką, rzetelną i solidną pracę oraz życzę satysfakcji z wykonywanych obowiązków.

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego

Mirosław Koziura

I. Podstawa prawna działalności i zadania urzędów górniczych

Organy nadzoru górniczego wypełniają powierzoną im misję społeczną, określoną jako dążenie do poprawy bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia górników, optymalnego zagospodarowania złóż kopalin oraz ograniczenia uciążliwości oddziaływania górnictwa na ludzi i środowisko. Zadania nadzoru górniczego w 2014 r. wykonywane były przez Wyższy Urząd Górniczy (WUG), Specjalistyczny Urząd Górniczy (SUG), którego właściwość miejscowa obejmuje cały kraj, i 10 okręgowych urzędów górniczych (OUG):

- Okręgowy Urząd Górniczy w Gliwicach,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Katowicach,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Kielcach,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Krakowie,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Krośnie,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Lublinie,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Poznaniu,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Rybniku,
- Okręgowy Urząd Górniczy w Warszawie,
- Okręgowy Urząd Górniczy we Wrocławiu.

Wyższy Urząd Górniczy, okręgowe urzędy górnicze i Specjalistyczny Urząd Górniczy realizują zadania określone przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2015 r. poz. 196) oraz innymi przepisami. Sprawują nadzór i kontrolę nad ruchem zakładów górniczych, w szczególności w zakresie:

- bezpieczeństwa i higieny pracy,
- bezpieczeństwa pożarowego,
- ratownictwa górniczego,
- gospodarki złożami kopalin w procesie ich wydobywania,
- ochrony środowiska i gospodarki złożem, w tym według kryterium wykonywania przez przedsiębiorców obowiązków określonych w odrębnych przepisach lub na ich podstawie,
- zapobiegania szkodom,
- budowy i likwidacji zakładu górniczego, w tym rekultywacji gruntów po działalności górniczej.

Ponadto sprawują nadzór i kontrolę nad:

- podmiotami zawodowo trudniącymi się ratownictwem górniczym,
- podmiotami wykonującymi w zakresie swej działalności zawodowej czynności powierzone im w ruchu zakładu górniczego,
- wykonywaniem robót geologicznych, o których mowa w art. 86 Prawa geologicznego i górniczego (dalej: Pgg),
- szkoleniem osób wykonujących czynności w ruchu zakładu górniczego lub wykonujących roboty geologiczne, o których mowa w art. 86 Pgg,
- zakładami prowadzącymi działalność określoną w art. 2 ust. 1 Pgg.

Jednym z obowiązków, które Pgg nałożyło na organy nadzoru górniczego, jest wydawanie decyzji administracyjnych w przypadku stwierdzenia wykonywania działalności bez wymaganej koncesji w zakresie poszukiwania lub rozpoznawania złóż kopalin, wydobywania kopalin ze złóż lub podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji albo podziemnego składowania odpadów.

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego jest centralnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach nadzoru górniczego, działającym pod nadzorem ministra właściwego do spraw środowiska. Prezes WUG w szczególności:

- jest organem wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego w stosunku do dyrektorów OUG oraz dyrektora SUG, a także sprawuje nadzór nad ich działalnością;
- powołuje, w drodze zarządzenia, komisje do opiniowania stanu bezpieczeństwa powszechnego, związanego z ruchem zakładu górniczego, stanu bezpieczeństwa pracy w górnictwie oraz stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń w zakładach górniczych, a także może powoływać inne stałe lub doraźne kolegialne organy doradcze i opiniodawcze, określając ich nazwę, skład, zakres zadań, tryb pracy oraz sposób obsługi;
- gromadzi i archiwizuje dokumentację mierniczo-geologiczną zlikwidowanych zakładów górniczych oraz udostępnia ją na zasadach i w sposób określony w odrębnych przepisach;
- jest wyspecjalizowanym organem kontroli wyrobów wprowadzonych do obrotu w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2014 r. poz. 1645 i 1662), w odniesieniu do wyrobów przeznaczonych do stosowania w ruchu zakładu górniczego;
- prowadzi działalność promocyjną i informacyjną w zakresie związanym z zadaniami organów nadzoru górniczego;
- inicjuje prace naukowo-badawcze oraz inicjuje i podejmuje przedsięwzięcia w zakresie poprawy bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia w górnictwie, wdrożenia postępu technicznego w dziedzinie górnictwa, racjonalnej gospodarki złożami kopalin oraz ograniczenia uciążliwości oddziaływania górnictwa na ludzi i środowisko;

- ustala kierunki i wytyczne działania urzędów górniczych, a także może wydawać dyrektorom OUG oraz dyrektorowi SUG polecenia dotyczące podjęcia określonych czynności oraz żądać od nich informacji będących w ich posiadaniu;
- dokonuje kompleksowego sprawdzenia i oceny stanu bezpieczeństwa powszechnego, związanego z ruchem zakładu górniczego, stanu bezpieczeństwa pracy w górnictwie, stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń w zakładach górniczych, stanu ratownictwa górniczego oraz innych zagadnień związanych z prowadzeniem ruchu zakładów górniczych, a także przedkłada właściwym organom informacje, opinie i wnioski w tej dziedzinie;
- sporządza roczne sprawozdania z działalności urzędów górniczych.

Prezes WUG wydaje decyzje administracyjne m.in. w sprawie:

- dopuszczania wyrobów do stosowania w zakładach górniczych,
- zgody na odstępianie od wymagań przewidzianych w niektórych przepisach prawa geologicznego i górniczego.

Dyrektorzy OUG oraz dyrektor SUG mocą decyzji administracyjnych:

- wydają pozwolenia na oddanie do ruchu w zakładzie górniczym obiektów, maszyn, urządzeń i ścian określonych w niektórych przepisach wydanych na podstawie Pgg;
- wydają pozwolenia na przechowywanie lub używanie sprzętu strzałowego w ruchu zakładu górniczego;
- wydają pozwolenia na nabywanie, przechowywanie lub używanie materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego w związku z działalnością prowadzoną na podstawie Pgg;
- zatwierdzają plany ruchu zakładów górniczych.

Dla zapewnienia wykwalifikowanej kadry dla prowadzenia ruchu zakładów górniczych, organy nadzoru górniczego stwierdzają niektóre kwalifikacje osób kierownictwa i dozoru ruchu zakładów górniczych, mierniczych górniczych, geologów górniczych i geofizyków górniczych w podziemnych zakładach górniczych oraz osób kierownictwa w podmiotach zawodowo trudniących się ratownictwem górniczym.

II. Zakres podmiotowy nadzoru i kontroli

Według stanu na 31 grudnia 2014 r. nadzorem i kontrolą urzędów górniczych objętych było 7 028 zakładów górniczych, w tym 150 wydobywających kopaliny objęte własnością górniczą i 6 878 wydobywających kopaliny objęte prawem własności nieruchomości gruntowej:

- 37 podziemnych zakładów górniczych, w tym:
 - 30 kopalń węgla kamiennego,
 - 1 kopalnia węgla kamiennego w budowie,
 - 3 kopalnie rud miedzi,
 - 1 kopalnia rud cynku i ołowiu,
 - 1 kopalnia soli,
 - 1 zakład górniczy wydobywający gips i anhydryt;
- 6 895 odkrywkowych zakładów górniczych, w tym:
 - 17 zakładów prowadzących działalność dotyczącą złóż objętych własnością górniczą (wśród nich 12 kopalń węgla brunatnego i 1 kopalnia siarki w likwidacji),
 - 6 878 zakładów prowadzących działalność dotyczącą złóż objętych prawem własności nieruchomości gruntowej;
- 89 otworowych zakładów górniczych, w szczególności:
 - 8 zakładów górniczych ropy i gazu, obejmujących łącznie 61 kopalń ropy naftowej i/lub gazu ziemnego, 6 podziemnych magazynów gazu (w strukturach PGNiG S.A.) oraz 1 kopalnię morską,
 - 2 zakłady górnicze soli, w tym 1 zakład w likwidacji; pozostały 2 kopalnie w zakładzie górniczym JKS „Solino”, tj. Kopalnia Soli i PMRiP „Góra” oraz Kopalnia Soli „Mogilno”,
 - 2 kopalnie siarki, w tym 1 zakład w likwidacji,
 - 70 zakładów górniczych wydobywających wody lecznicze, termalne i solanki,
 - 3 zakłady górnicze eksploatujące metan z pokładów węgla,
 - 3 podziemne magazyny gazu, w tym 1 zakład w budowie i 2 prowadzące samodzielną działalność do 31 grudnia 2014 r. (Mogilno, Wierzchowice),
 - 1 podziemne składowisko odpadów;
- 188 zakładów wykonujących roboty geologiczne;
- 7 zakładów wykonujących roboty podziemne z zastosowaniem techniki górniczej.

Ponadto nadzorowano 3 755 oddziałów firm usługowych wykonujących w zakresie swej działalności zawodowej powierzone im czynności w ruchu zakładów górniczych, zatrudniające ogółem 55 853 pracowników. Nadzorem i kontrolą urzędów górniczych objęte były również jednostki organizacyjne trudniące się szkoleniem pracowników oraz 3 podmioty wykonujące czynności ratownictwa górniczego.

We wszystkich nadzorowanych zakładach i podmiotach gospodarczych zatrudnionych było 206 370 pracowników, z czego 131 947 pracowników w czynnych kopalniach węgla kamiennego.

1. Realizacja celów i zadań operacyjnych urzędów górniczych w roku 2014

Nadzór górniczy w Polsce pracuje w oparciu o kilkuletni, całościowy perspektywiczny plan działania – strategię. Rok 2014 był piątym i zarazem ostatnim, w którym nadzór górniczy realizował cele założone w „Strategii działania urzędów górniczych na lata 2010-2014”. W strategii ustalono priorytety działań urzędów górniczych i określono 14 celów strategicznych, które nadzór górniczy zamierzał osiągnąć do końca 2014 r. Dotyczyły one w głównej mierze podniesienia poziomu bezpieczeństwa w polskich kopalniach, a także zwiększenia sprawności działania nadzoru górniczego i były to:

- Cel 1. Ograniczenie liczby wypadków spowodowanych czynnikiem ludzkim
- Cel 2. Ograniczenie liczby wypadków i niebezpiecznych zdarzeń w związku z wyrobami stosowanymi w górnictwie
- Cel 3. Skuteczne przeciwdziałanie katastrofom górniczym
- Cel 4. Ograniczenie skali chorób zawodowych w górnictwie
- Cel 5. Skuteczne egzekwowanie przepisów prawa w dziedzinie bhp w górnictwie
- Cel 6. Dostosowanie rozwiązań prawnych do potrzeb skutecznego zarządzania bhp w górnictwie
- Cel 7. Utrzymanie sprawności służb ratownictwa górniczego
- Cel 8. Skuteczne egzekwowanie przepisów prawa w dziedzinie gospodarowania złożami kopalin
- Cel 9. Ograniczenie zjawiska nielegalnej eksploatacji kopalin
- Cel 10. Ograniczenie szkodliwego oddziaływania górnictwa na środowisko
- Cel 11. Racjonalne planowanie przestrzenne na terenach górniczych i pogórnicznych
- Cel 12. Zapewnienie bezpieczeństwa i efektywności nowych technologii węglowych
- Cel 13. Stworzenie warunków efektywnego funkcjonowania podziemnych magazynów gazu
- Cel 14. Racjonalizacja przepisów prawa oraz doskonalenie jakości usług świadczonych przez urzędy górnicze

Cele długoterminowe sformułowane w strategii zostały uszczegółowione w „Planie operacyjnym urzędów górniczych na 2014 r.”. Przyjęto, iż cele operacyjne w 2014 r. są tożsame ze strategicznymi. Przełożenie strategii na wskaźniki zostało dokonane za pomocą metody strategicznej karty wyników, pozwalającej mierzyć i kontrolować efekty działań strategicznych. Do celów przyporządkowano mierniki wykonania, które pozwalają na precyzyjne określenie, w jakim stopniu dany cel został osiągnięty. Mierniki i zadania na 2014 r. ujęto w czterech perspektywach, łączących różnorodne aspekty działalności urzędów górniczych:

- perspektywie klienta jako podmiotu, na rzecz którego realizowana jest misja Wyższego Urzędu Górniczego;
- perspektywie procesów wewnętrznych, które muszą być wdrożone i zrealizowane dla wypełnienia celów strategicznych;
- perspektywie zasobów finansowych, obejmującej planowanie i alokację środków finansowych w budżecie zadaniowym;
- perspektywie doskonalenia i rozwoju, ujmującej cele poprzez pryzmat kapitału ludzkiego, informacyjnego i organizacyjnego instytucji.

Aby uzyskać należytą przejrzystość, każdy cel został zapisany osobno, w postaci tabelarycznej. W karcie każdego celu znajduje się informacja o komórkach i jednostkach odpowiedzialnych za jego realizację, mierniki realizacji i zadania szczegółowe w ramach tego celu.

„Plan operacyjny urzędów górniczych na 2014 r.” był podstawą do sporządzenia rocznych planów pracy komórek organizacyjnych Wyższego Urzędu Górniczego, okręgowych urzędów górniczych i Specjalistycznego Urzędu Górniczego. W planach pracy określono konkretne czynności do wykonania, tak aby zrealizować adekwatne zadania operacyjne. W planach pracy uwzględniono również zadania własne komórek i urzędów, wykraczające poza plan operacyjny, mające charakter uzupełniający.

W „Planie operacyjnym urzędów górniczych na 2014 r.” przewidziano do realizacji 77 zadań operacyjnych. Stopień realizacji celów w 2014 r. był mierzony za pomocą 54 mierników. Nie wydzielono typowych celów w perspektywie zasobów finansowych. Miernik związany z finansowaniem, w związku z jego charakterem merytorycznym, ujęto w perspektywie procesów wewnętrznych, a zadania – w perspektywie klienta.

W skali całego nadzoru górniczego zdecydowana większość mierników ujętych w „Planie operacyjnym urzędów górniczych na 2014 r.” osiągnęła zakładane progi satysfakcji. Powiodła się również realizacja niemal wszystkich zaplanowanych na 2014 r. zadań. Pracownicy inspekcyjno-techniczni wykonali planowaną liczbę roboczo-dniówek kontrolnych, a miernik przyrównujący tę wartość do liczby pracowników zatrudnionych w ruchu podmiotów objętych nadzorem urzędów górniczych osiągnął zakładaną wartość 12%. Część progów satysfakcji została, podobnie jak w poprzednich latach, przekroczona. Wykonano m.in. więcej niż zaplanowano kontroli: ośrodków szkoleniowych, układów transportu wraz z dokumentacjami w KWK czy funkcjonowania funduszu likwidacji zakładów górniczych (o 10,2% więcej). Z własnych urządzeń pomiarowych korzystano w trakcie znacznie

większej liczby roboczodniówek kontrolnych niż zakładano w planie. Więcej niż planowano wykonano roboczodniówek kontrolnych na zmianach innych niż poranna.

W skali całego planu operacyjnego osiągnięte wartości dla 9 z 54 mierników odbiegały – w dużej części jedynie nieznacznie – od poziomu satysfakcji, który zamierzano osiągnąć na koniec roku.

Niewielki ułamek stanowią również niewykonane, w całości lub częściowo, zadania. Z 84 zadań zaplanowanych do realizacji w 2014 r., z przyczyn obiektywnych, nie zrealizowano tylko 4.

Jako że w zdecydowanej większości przypadków osiągnięte wartości mierników i zadań były bliskie planowanym, całościową realizację planu operacyjnego ocenia się pozytywnie. Należy podkreślić, że stosowany obecnie system planowania działalności urzędów górniczych wypełnia dobrze swoje zadania, pozwalając na wyznaczenie priorytetów pracy, a następnie na stałe monitorowanie stopnia ich realizacji. W połączeniu z prowadzonym na odpowiednim poziomie zarządzaniem ryzykiem, daje również możliwość ewentualnych działań korygujących z odpowiednim wyprzedzeniem.

2. Działalność podstawowa urzędów górniczych

2.1. Zatwierdzanie planów ruchu zakładów górniczych

Na podstawie warunków określonych w koncesji oraz w projekcie zagospodarowania złoża przedsiębiorca sporządza plan ruchu każdego zakładu górniczego, który m.in. określa szczegółowe przedsięwzięcia niezbędne w celu zapewnienia:

- wykonywania działalności objętej koncesją,
- bezpieczeństwa powszechnego,
- bezpieczeństwa pożarowego,
- bezpieczeństwa osób przebywających w zakładzie górniczym, w szczególności dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy,
- racjonalnej gospodarki złożem,
- ochrony elementów środowiska,
- ochrony obiektów budowlanych,
- zapobiegania szkodom i ich naprawy.

Plan ruchu zakładu górniczego podlega zatwierdzeniu w drodze decyzji przez właściwy organ nadzoru górniczego.

W 2014 r. dyrektorzy OUG wydali łącznie 2 280 decyzji dotyczących planów ruchu zakładów górniczych, w tym 896 decyzji w sprawie zatwierdzenia planów ruchu oraz 1 384 decyzje w sprawie zatwierdzenia dodatków do planów ruchu.

Zestawienie liczby zatwierdzonych planów ruchu oraz dodatków do planów ruchu przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba planów ruchu i dodatków do planu ruchu zatwierdzonych w 2014 r.

Lp.	Okręgowy Urząd Górniczy	Liczba planów ruchu	Liczba dodatków do planów ruchu	Razem
1.	OUG w Gliwicach	65	150	215
2.	OUG w Katowicach	108	264	372
3.	OUG w Kielcach	86	101	187
4.	OUG w Krakowie	93	146	239
5.	OUG w Krośnie	56	122	178
6.	OUG w Lublinie	62	53	115
7.	OUG w Poznaniu	225	159	384
8.	OUG w Rybniku	24	229	253
9.	OUG w Warszawie	80	42	122
10.	OUG we Wrocławiu	97	118	215
	Razem	896	1 384	2 280

2.2. Dopuszczanie i kontrola wyrobów stosowanych w zakładach górniczych

W zakładach górniczych stosuje się wyroby spełniające wymagania dotyczące oceny zgodności lub dopuszczone do stosowania w zakładach górniczych w drodze decyzji wydanej przez Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego lub spełniające wymagania określone w niektórych przepisach wydanych na podstawie Pgg.

Decyzję o dopuszczeniu wyrobu do stosowania w zakładach górniczych, zwaną dalej „dopuszczeniem”, Prezes WUG wydaje po ustaleniu, że wyrób spełnia wymagania techniczne określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z 30 kwietnia 2004 r. w sprawie dopuszczania wyrobów do stosowania w zakładach górniczych (Dz. U. Nr 99, poz. 1003, z późn. zm.).

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego jest także organem wyspecjalizowanym, działającym w ramach nadzoru rynku, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności w zakresie wyrobów przeznaczonych do stosowania w zakładach górniczych.

W ramach nadzoru rynku w 2014 r. przeprowadzono ogółem 44 kontrole, w czasie których skontrolowano 134 wyroby. W przypadku 5 wyrobów, w stosunku do których stwierdzono niezgodności z zasadniczymi i innymi wymaganiami, wszczęto postępowania administracyjne. W przypadku 1 wyrobu, ze względu na spełnienie wymagań zasadniczych i innych, postępowanie zostało zakończone. W pozostałych przypadkach postępowania według stanu na 31 grudnia 2014 r. były w toku.

Wykonując swoje ustawowe zadania Prezes WUG wydał w 2014 r.:

- 401 decyzji o dopuszczeniu wyrobów przeznaczonych do stosowania w zakładach górniczych,
- 126 decyzji zmieniających warunki stosowania wyrobów, wydanych we wcześniejszych decyzjach o dopuszczeniu wyrobów,
- 9 decyzji umarzających postępowanie w sprawie dopuszczenia wyrobu do stosowania w zakładach górniczych wobec braku przedmiotowości wniosku albo wycofania wniosku przez wnioskodawcę,
- 29 postanowień zobowiązujących producentów do przeprowadzenia w ruchu zakładu górniczego prób wyrobów celem potwierdzenia prawidłowości przyjętych rozwiązań konstrukcyjnych.

2.3. Wydawanie pozwoleń i zezwoleń

Materiały wybuchowe stosowane w górnictwie

W zakładach górniczych mogą być stosowane materiały wybuchowe. W 2014 r. dyrektorzy OUG wydali łącznie 41 decyzji pozwalających na nabywanie, przechowywanie i używanie materiałów wybuchowych oraz 75 decyzji pozwalających na przechowywanie i używanie sprzętu strzałowego.

Prezes WUG nadaje numery identyfikacyjne i wpisuje do rejestru materiały wybuchowe przeznaczone do użytku cywilnego. W 2014 r. Prezes WUG wydał 40 świadectw nadania tych numerów identyfikacyjnych.

Oddanie do ruchu w zakładzie górniczym obiektów, maszyn, urządzeń i ścian

Na oddanie do ruchu w zakładzie górniczym podstawowych obiektów, maszyn, urządzeń i ścian oraz obiektów budowlanych usytuowanych w wyrobiskach górniczych wymagane jest uzyskanie pozwolenia wydanego przez właściwy organ nadzoru górniczego. W 2014 r. wydano ogółem 518 takich pozwoleń.

Na podstawie badań kontrolnych – badań odbiorczych nowych lub zmodernizowanych urządzeń w poszczególnych grupach specjalistycznych dyrektor SUG wydał 138 pozwoleń na oddanie do ruchu podstawowych obiektów, maszyn i urządzeń zakładu górniczego, w tym:

- 1 szybu,
- 42 górniczych wyciągów szybowych,
- 46 urządzeń, instalacji i sieci elektroenergetycznych wysokiego i średniego napięcia, zasilających obiekty, maszyny i urządzenia będące pod nadzorem SUG oraz stacji wentylatorów głównych,
- 41 centrali i dyspozytorni wraz z systemami łączności, bezpieczeństwa i alarmowania oraz magistralnymi sieciami telekomunikacyjnymi,
- 8 stacji wentylatorów głównych.

Natomiast dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych wydali 380 zezwoleń na oddanie do ruchu w zakładzie górniczym podstawowych obiektów, maszyn, urządzeń i ścian.

Zgody na odstąpienie od wymagań przewidzianych w przepisach

W szczególnych przypadkach uzasadnionych warunkami bezpieczeństwa lub gdy jest to niezbędne do wprowadzenia postępu technicznego, przeprowadzenia prac naukowo-badawczych lub doświadczalnych, Prezes Wyższego Urzędu Górniczego na wniosek przedsiębiorcy może w drodze decyzji wyrazić zgodę na odstąpienie przez

przedsiębiorcę od określonych wymagań przewidzianych w przepisach dotyczących prowadzenia ruchu poszczególnych rodzajów zakładów górniczych oraz szczegółowych wymagań dotyczących przechowywania i używania środków strzałowych i sprzętu strzałowego w ruchu zakładu górniczego.

W 2014 r. Prezes WUG wydał 107 decyzji w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz prowadzenia ruchu poszczególnych rodzajów zakładów górniczych, a także 55 decyzji w zakresie przechowywania i używania środków strzałowych i sprzętu strzałowego w ruchu zakładów górniczych. Wydane decyzje dotyczyły w szczególności:

- ▶ prowadzenia prac spawalniczych w podziemnych wyrobiskach,
- ▶ jazdy ludzi przenośnikami taśmowymi,
- ▶ urządzeń i instalacji elektroenergetycznych i teletechnicznych,
- ▶ górniczych wyciągów szybowych,
- ▶ zwalczania zagrożenia sejsmicznego, tąpniętami i wybuchem pyłu węglowego,
- ▶ obudowy wyrobisk i kierowania stropem,
- ▶ organizacji pobytu ludzi w wyrobiskach podziemnych tras turystyczno-sanatoryjnych,
- ▶ nadawania sygnałów ostrzegawczych podczas wykonywania robót strzałowych,
- ▶ przechowywania środków strzałowych w naziemnych i podziemnych składach materiałów wybuchowych,
- ▶ ewidencjonowania środków strzałowych.

Pozwolenia budowlane

Górnictwo jest obecnie jedyną dziedziną gospodarki, dla której ustawowe zadania administracji architektoniczno-budowlanej i nadzoru budowlanego wykonują organy specjalistyczne. Podkreślić należy, że w odróżnieniu od organów tworzących odrębne struktury w zakresie administracji architektoniczno-budowlanej oraz nadzoru budowlanego, działalność organów nadzoru górniczego obejmuje równoległe obydwa obszary spraw. Skalę działalności urzędów górniczych w sferze budownictwa obrazuje przede wszystkim liczba nadzorowanych na terenie całego kraju obiektów budowlanych zakładu górniczego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. jest ich 10 993 (3 238 budynków i 7 755 budowli). Funkcjonują one w strukturach 628 zakładów górniczych.

Wykonując ustawowe zadania administracji architektoniczno-budowlanej, w 2014 r. organy nadzoru górniczego wydały łącznie 255 decyzji o pozwoleniu na wykonywanie robót budowlanych. Na liczbę tę składa się 198 decyzji, których przedmiotem były obiekty nowowznoszone bądź przebudowa, lub remont obiektów istniejących, oraz 57 decyzji zezwalających na rozbiórkę obiektów budowlanych zakładu górniczego. Wydano ponadto 11 decyzji o zmianie pozwolenia na budowę. Prowadzono 383 postępowania w sprawach zgłoszeń robót budowlanych, dokonywanych w trybie art. 30 ust. 1 lub art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.). Po zakończeniu realizacji inwestycji wydano 66 decyzji o pozwoleniu na użytkowanie. W ramach uprawnień nadzoru budowlanego, w 9 przypadkach wstrzymano roboty budowlane prowadzone z naruszeniem przepisów prawa.

Warto odnotować, że w obszarze właściwości rzeczowej nadzoru budowlanego w dziedzinie górnictwa, w 2014 r. nie zaistniały żadne zdarzenia o charakterze awarii czy katastrofy budowlanej. Co równie istotne, w nadzorowanych kopalniach nie odnotowano żadnego wypadku podczas wykonywania robót budowlanych w ruchu zakładu górniczego.

2.4. Badanie prawidłowości rozwiązań stosowanych lub przewidzianych do stosowania przez przedsiębiorcę

Przy wykonywaniu zadań wynikających z nadzoru i kontroli nad ruchem zakładu górniczego właściwy organ nadzoru górniczego może badać prawidłowość rozwiązań stosowanych lub przewidzianych przez przedsiębiorcę do stosowania, także przez skierowanie określonego zagadnienia do rozpatrzenia przez jedną z Komisji powołanych przez Prezesa WUG. Właściwy organ nadzoru górniczego (w tym przypadku Prezes WUG) może w drodze decyzji nakazać przedsiębiorcy sprawdzenie prawidłowości stosowanych (lub przewidzianych do stosowania) rozwiązań, a także wskazać sposób tego sprawdzenia. Prezes WUG może także sfinansować dokonanie takich badań ze środków własnych.

Badana jest w pierwszym rzędzie prawidłowość projektowanych rozwiązań technicznych w zakładach górniczych, szczególnie w trakcie kontroli odbiorczych przeprowadzanych przed wydaniem pozwolenia na oddanie do ruchu obiektów, maszyn, urządzeń i ścian. W 2014 r., w uzasadnionych przypadkach przeprowadzane były kontrole doraźne, mające na celu sprawdzenie prawidłowości projektowanych rozwiązań technicznych lub zmian w urządzeniach i maszynach. Ponadto sprawdzano prawidłowość rozwiązań technicznych w przypadkach, gdy po wprowadzeniu zmian w urządzeniach energomechanicznych wymagane było pozwolenie na ich ponowne oddanie do ruchu. Jednak w równym stopniu badane są rozwiązania organizacyjne, logistyczne i inne, mające wpływ na bezpieczeństwo pracy w zakładach górniczych.

W górnictwie otworowym – w nowobudowanych i modernizowanych kopalniach – narzędziem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo prowadzonego procesu wydobywania ropy naftowej i gazu ziemnego jest system BPCS (Basic Process Control System) – system sterowania i pomiarów oparty o systemy wizualizacyjne. Realizuje on proces wydobywania zgodnie z nastawami i założonymi w projekcie parametrami. W przypadku odstępstwa od

parametrów projektowych i osiągnięcia stanów alarmowych, nadzór nad procesem przejmuje system SIS (Safety Instrumented System) – system automatyki zabezpieczeniowej, wykonujący założone funkcje bezpieczeństwa w przypadku braku reakcji operatora na sygnały alarmowe.

W górnictwie otworowym siarki ważnym zagadnieniem jest profilaktyka w zakresie bezpieczeństwa pracy obejmująca efektywność działania systemu otworów odprężających. Odprężanie złoża odbywa się przez otwory odprężające, uzbrojone w kolumny techniczne przygotowane do eksploatacji, poeksploatacyjne lub produkcyjne i prowadzone jest w zasięgu najbliższej strefy wytopu oraz przesuwane wraz z postępem eksploatacji. Przeprowadzone przez urzędy górnicze kontrole działania systemu otworów odprężających nie wykazały nieprawidłowości.

Bezpieczeństwo robót wiertniczych, oprócz przygotowania organizacyjnego oraz wyposażenia technicznego, w głównej mierze zależy od działań profilaktycznych, którymi są m.in. monitoring i rejestracja stężenia metanu, a także toksycznego siarkowodoru wydzielającego się w systemie oczyszczania płuczek. Czujniki rejestrujące wydzielanie się gazów obsługiwane są przez serwis pomiarowy i połączone są z sygnalizacją alarmową, zarówno świetlną jak i dźwiękową, włączającą się w przypadku osiągnięcia alarmowych progów stężeń. Wyżej wymieniony serwis rejestruje i dokumentuje również parametry technologiczne wiercenia, w tym parametry fizyczne i stan (bilans) płuczki w obiegu płuczkowym. Zagadnienie to jest istotne w przypadku niespodziewanego nawiercenia poziomu o anomalnie wysokim ciśnieniu złożowym oraz podczas dowiercania i przewiercania poziomów złożowych, gdzie każda zmiana gęstości płuczki powodująca zachwianie równowagi ciśnienia złożowego i hydrostatycznego lub zmniejszenie ciśnienia hydrostatycznego w trakcie jej zaniku, może doprowadzić do dopływu płynu złożowego do otworu i jego niekontrolowanego wypływu – erupcji. Opanowanie tego zjawiska zależy będzie od właściwie dobranego i sprawnie działającego zabezpieczenia przeciwerupcyjnego.

W górnictwie odkrywkowym wstrząsy sejsmiczne obserwowane są tylko w Kopalni Węgla Brunatnego (KWB) „Bełchatów” (Pole Bełchatów i Pole Szczerców). W KWB „Bełchatów” stosowany jest system monitorowania zagrożeń sejsmicznych występujących w rejonie kopalni. Występowanie wstrząsów sejsmicznych związane jest z budową geologiczną złoża, istniejącymi w tym rejonie zaburzeniami tektonicznymi, systematycznym odwadnianiem górotworu oraz wybieraniem i zwałowaniem dużych mas skalnych. Ocena zagrożenia sejsmicznego prowadzona jest za pomocą metod sejsmologicznych, w ramach których dokonywana jest rejestracja i interpretacja zjawisk sejsmicznych.

Pomiarowa sieć sejsmologiczna zbudowana zgodnie z wytycznymi Głównego Instytutu Górnictwa (GIG) w Katowicach, składa się z ośmiu niezależnych stacji pomiarowych zainstalowanych w miejscowościach: Rogowiec (jednostka centralna, Latawiec i Portiernia T4), Dębina, Łękińsko, Piaski, Chabielice i Zielęcin. Wszystkie stacje pomiarowe wyposażone są w aparaturę najnowszej generacji typu UMSS MK-6.

Do interpretacji wstrząsów stosowane jest specjalistyczne oprogramowanie komputerowe służące do lokalizacji epicentrow zjawisk i określania wielkości wstrząsów, tj. energii i magnitudy. Całość prowadzonych pomiarów sejsmologicznych odbywa się pod merytorycznym nadzorem GIG, który dokonuje również corocznej analizy zagrożenia sejsmicznego.

2.5. Gospodarka złożem, zagospodarowanie przestrzenne i ochrona środowiska

Uzgardnianie granic obszarów górniczych i terenów górniczych

Do końca 2011 r. Prezes WUG, w trybie art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947, z późn. zm.) uzgadniał granice obszarów i terenów górniczych. Od 1 stycznia 2012 r. – w związku z wejściem w życie nowej ustawy Pgg – organy nadzoru górniczego nie uczestniczą już w procesie udzielania koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż, bezzbiornikowe magazynowanie substancji oraz składowanie odpadów w górotworze, w tym w podziemnych wyrobiskach górniczych. Jednak, zgodnie z art. 222 tej ustawy, Prezes WUG zobligowany został do uzgadniania granic obszarów i terenów górniczych zaproponowanych we wnioskach złożonych do organów koncesyjnych do 31 grudnia 2011 r. W związku z tym, w 2014 r. Prezes Wyższego Urzędu Górniczego rozpatrzył 2 wnioski o uzgodnienie granic obszarów i terenów górniczych (w obydwu przypadkach pozytywnie).

Uzgardnianie koncesji

Dostosowanie zakresu i sposobu projektowanej eksploatacji do warunków geologiczno-górnictwa i zasad racjonalnej gospodarki złożem w przypadkach, w których nie jest wymagane sporządzenie planu ruchu zakładu górniczego, odbywało się do 31 grudnia 2011 r. m.in. w procesach uzgadniania koncesji (ich zmian i stwierdzenia ich wygaśnięcia lub cofnięcia). Wejście w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Pgg zniosło ten obowiązek. Tym samym sprawy wszczęte po dniu 31 grudnia 2011 r., dotyczące:

- udzielenia przez starostów koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin,

- wydania decyzji stwierdzających wygaśnięcie lub cofnięcie koncesji, w części dotyczącej zakresu i sposobu wykonania przez przedsiębiorców obowiązków dotyczących ochrony środowiska oraz obowiązków związanych z likwidacją zakładu górniczego,

nie są uzgadniane przez organy nadzoru górniczego. Mając jednak na uwadze, iż do postępowań wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy miały zastosowanie dotychczasowe przepisy (art. 222 Pgg), w 2014 r. dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych rozpatrzyli jeszcze 18 spraw wszczętych przed 2012 r.

Uzgardnianie projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. poz. 199, z późn. zm.), projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – w odniesieniu do zagospodarowania terenów górniczych – wymaga uzgodnienia z właściwym organem nadzoru górniczego. W 2014 r. dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych uzgodnili 729 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W prowadzonych w tych sprawach postępowaniach zwracano uwagę, aby projektowane rozwiązania planistyczne z jednej strony umożliwiały wykonywanie przez przedsiębiorców górniczych uprawnień wynikających z koncesji na wydobywanie kopaliny, a z drugiej zapewniały ochronę środowiska oraz bezpieczeństwo ludzi na terenach objętych wpływami eksploatacji. Podkreślić należy, że jedynie niewielką część stanowiły uzgodnienia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów górniczych lub ich fragmentów, sporządzane w trybie art. 104 ust. 2 Pgg. W 2014 r. organy nadzoru górniczego uzgodniły jedynie 15 tego rodzaju planów.

Opiniowanie projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Z mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dla obszaru w granicach administracyjnych gminy sporządza się obowiązkowo studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Choć studium nie jest aktem prawa miejscowego, to stanowi istotny element polityki urbanistycznej. W studium uwzględnia się m.in. uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia oraz występowanie: obszarów zagrożeń geologicznych, udokumentowanych złóż kopaliny, zasobów wód podziemnych i terenów górniczych. Określa się w nich m.in. obiekty lub obszary, dla których w złożach kopaliny wyznacza się filary ochronne oraz obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.

Organy nadzoru górniczego uczestniczą w procesie tworzenia studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin obejmujących tereny górnicze. W 2014 r. wydały 333 opinie odnoszące się do tych opracowań planistycznych.

Uzgardnianie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania na terenach górniczych

Celem uzgodnienia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu przez organy nadzoru górniczego jest określenie wpływów dokonanej i planowanej eksploatacji górniczej, które powinny być brane pod uwagę w fazie projektowania i realizacji inwestycji, dla zapewnienia bezpieczeństwa konstrukcji obiektu, a także minimalizowania uciążliwości podczas jego użytkowania. W 2014 r., w oparciu o przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wydano 3 457 postanowień uzgadniających zamierzenia budowlane (772 w sprawach lokalizacji inwestycji celu publicznego i 2 685 dotyczących warunków zabudowy). Dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych zaopiniowali też 146 inwestycji realizowanych na terenach górniczych w trybie przepisów „specustaw”. Najwięcej, bo 103 opinie dotyczyły przedsięwzięć objętych ustawą z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 687 oraz z 2014 r. poz. 40). Pozostałe opinie dotyczyły przedsięwzięć objętych ustawami: o transporcie kolejowym; o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego; o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych; o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych oraz o inwestycjach w zakresie terminalu gazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu.

Ponadto na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235, z późn. zm.) – głównie na wnioski inwestorów i projektantów – wydano 678 informacji o warunkach górniczo-geologicznych dla zamierzeń inwestycyjnych na terenach górniczych.

Opiniowanie projektów zadań proekologicznych w górnictwie

Na podstawie art. 411 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.), Prezes WUG opiniuje wnioski o dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zadań o charakterze proekologicznym z zakresu górnictwa.

W 2014 r. wydano opinie w odniesieniu do 9 wniosków, przesłanych przez Prezesa NFOŚiGW o dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu górnictwa. Wnioski złożyły następujące podmioty:

- Wyższy Urząd Górniczy – wniosek pn. „Inwentaryzacja wszystkich wyrobisk górniczych mających połączenie z powierzchnią znajdujących się na terenie zlikwidowanych kopalń węgla kamiennego, barytu, rud metali kolorowych na terenie Dolnego Śląska”;
- Kopalnia Siarki Machów S.A. – wniosek o zwiększenie kwoty dotacji na realizację przedsięwzięcia „Rekultywacja terenów pogórnicznych Kopalni Siarki „Machów” S.A. w obszarach: „Machów-Piaseczno”, „Jeziórko”, „Basznia” – Etap 2011-2015”;
- Kopalnia Soli „Bochnia” Sp. z o.o. – wniosek pn. „Ochrona powierzchni ziemi w rejonie Bochni poprzez zabezpieczenie zabytkowych wyrobisk Kopalni Soli „Bochnia”;
- Kopalnia Soli „Wieliczka” S.A. – wnioski pn.:
 - „Ochrona powierzchni ziemi oraz zasobów wód podziemnych i powierzchniowych przed negatywnymi skutkami zawału komór Saurau i Jezioro Wessel w Kopalni Soli „Wieliczka”;
 - „Likwidacja wyrobisk w rejonie poprzeczni Colloredo-Kloski w Kopalni Soli „Wieliczka” w celu ochrony powierzchni oraz wód podziemnych i powierzchniowych przed negatywnymi skutkami zawału tych wyrobisk”;
- Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. – wnioski pn.:
 - „Rekultywacja hałdy 6/4 na Polu „Piast” w Nowej Rudzie”;
 - „Rekultywacja hałdy Staszic w Wałbrzychu”;
- Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze – wniosek pn. „Eliminacja zagrożeń i szkodliwych emisji generowanych przez historyczne wyrobisko górnicze Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej w obrębie Miasta Zabrze – Etap I”;
- Urząd Gminy Wałbrzych – wniosek pn. „Określenie stanu aktywności powierzchni terenu na obszarze poeksploatacyjnym byłych wałbrzyskich kopalń węgla kamiennego”.

Opiniowanie kierunków rekultywacji terenów zdegradowanych działalnością górnictw

Obowiązek opiniowania przez organy nadzoru górniczego decyzji w sprawach rekultywacji gruntów po działalności górniczej wynika z:

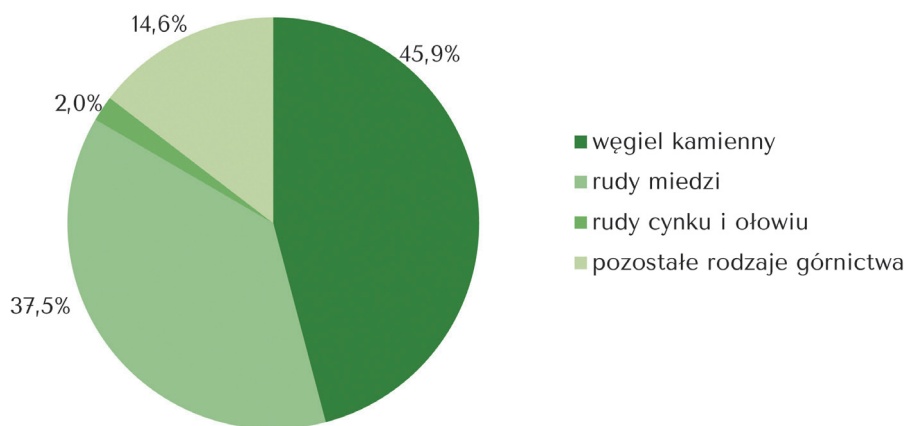
- art. 22 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- art. 374 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, w związku z art. 362 ust. 1 pkt 2 i ust. 6 ww. ustawy.

Organy nadzoru górniczego uczestniczą w szerokim zakresie w postępowaniach dotyczących rekultywacji gruntów po działalności górniczej. W 2014 r. wydano ogółem 995 postanowień w sprawach rekultywacji gruntów, w tym 463 postanowienia opiniujące uznanie rekultywacji za zakończoną.

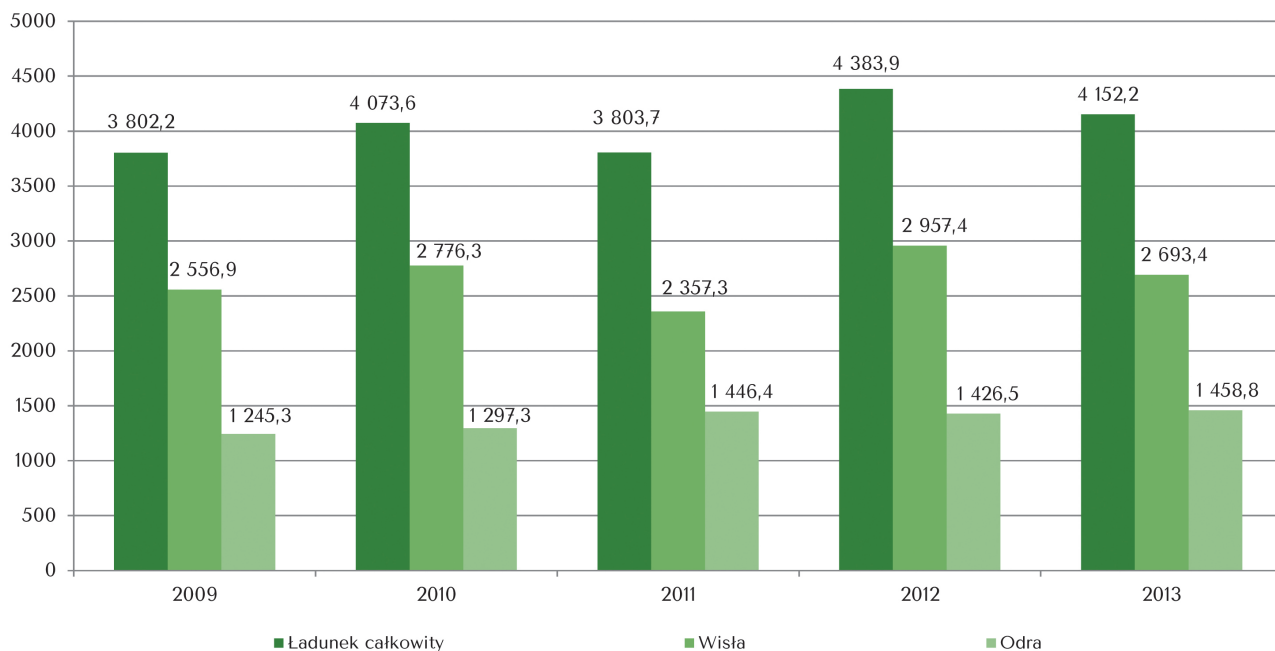
Ograniczenie szkodliwego oddziaływania górnictwa na środowisko

W 2014 r. opracowano raporty w sprawie: gospodarki odpadami wydobywczymi w 2013 r., zagospodarowania wód kopalnianych w 2013 r., a także rekultywacji terenów zdegradowanych działalnością górnictw w 2013 r. Z ww. opracowań wynika, że:

W 2013 r. nadzorowane zakłady górnicze wytworzyły 76,7 mln t odpadów wydobywczymi. W porównaniu do 2012 r. stanowi to wzrost ilości odpadów o 3,0 mln t (ok. 4,1%). Procentowy udział odpadów przypadających na poszczególne rodzaje górnictwa przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Procentowy udział odpadów wytworzonych przez poszczególne rodzaje górnictwa

Wykres 2. Ładunek soli wprowadzany wraz z wodami do rzek w okresie 2009-2013

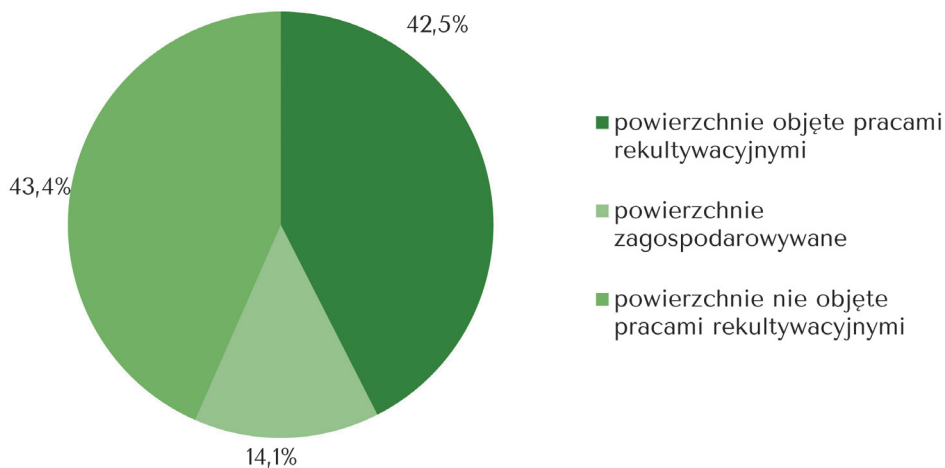
Największa ilość odpadów, bo 45,9% (tj. 35,2 mln t) powstała w kopalniach węgla kamiennego, w tym w kopalniach zlokalizowanych w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym – 30,2 mln t, a w kopalni Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. – 5,0 mln t. W 2013 r. nastąpiło zwiększenie ilości odpadów wytworzonych w górnictwie węgla kamiennego o 2,1 mln t (tj. o ok. 6,4%) w porównaniu z rokiem poprzednim. Nieco mniejsza ilość odpadów – 37,5% (28,8 mln t) – wytworzona została w górnictwie rud miedzi, co oznacza wzrost o 0,4 mln t w stosunku do roku poprzedniego. Górnictwo rud cynku i ołowiu, reprezentowane przez jedyny czynny jeszcze zakład górniczy – Kopalnię „Olkusz-Pomorzany”, wytworzyło w 2013 r. odpady w ilości 1,5 mln t, co stanowiło 2,0% całości przychodu odpadów górniczych. Ilość odpadów wytworzonych przez ten zakład górniczy była identyczna jak w roku poprzednim. Pozostałe gałęzie górnictwa – przede wszystkim zakłady górnicze eksploatujące surowce skalne, wytworzyły łącznie 11,2 mln t (14,6%) odpadów wydobywczych. Należy podkreślić, że od 2013 r. dla tej grupy uległa zmianie baza zakładów górniczych objętych sprawozdawczością. W bazie danych uwzględniono zakłady górnicze wydobywające kopalinę metodą odkrywkową o powierzchni obszaru górniczego nie mniejszej niż 25 ha (dotychczas były to zakłady górnicze wydobywające metodą odkrywkową kopaliny podstawowe oraz kopaliny pospolite zaliczone do podstawowych).

W 2013 r. przychód mas ziemnych lub skalnych (w tym nadkładu), niepodlegających ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21, z późn. zm.), wyniósł 489,1 mln t, co stanowi 86,4% całości nieprzydatnego materiału skalnego wydobytego w górnictwie (dla porównania przychód odpadów górniczych wyniósł 76,7 mln t).

W 2013 r. całkowity dopływ wód do zakładów górniczych kształtował się na poziomie 3,1 mln m³/doba. Całkowity dopływ wód rozkładał się pomiędzy poszczególnymi rodzajami górnictwa następująco: górnictwo węgla brunatnego – 44,9%, węgla kamiennego – 20,9%, surowców skalnych – 18,2%, rud cynku i ołowiu – 12,8%. Do pozostałych rodzajów górnictwa dopływ wód wynosił 3,2%. Dopływ wód zasolonych dotyczył głównie górnictwa podziemnego. Od kilku lat kształtuje się on na zbliżonym poziomie. Według danych za 2013 r. bilans dopływu wód zasolonych przedstawia się następująco: górnictwo węgla kamiennego – 52,3%, górnictwo rud cynku i ołowiu – 34,7%, górnictwa rud miedzi – 8,8%, pozostałe rodzaje górnictwa – 4,2%. Natomiast dopływ wód słodkich występuje głównie w zakładach odkrywkowych, gdzie zanotowano 84,0% dopływu wszystkich wód. Pozostała ilość stwierdzona została w podziemnych zakładach górniczych – 15,6% oraz w otworowych zakładach górniczych – 0,3%. Najistotniejszym zanieczyszczeniem pojawiającym się w wodach powierzchniowych w wyniku działalności kopalń węgla kamiennego są ładunki sumy chlorków i siarczanów. Wartość ogólnego ładunku chlorków i siarczanów zrzucanych do cieków powierzchniowych w okresie ostatnich pięciu lat przedstawiono na wykresie 2.

Powierzchnia gruntów zajętych pod działalność górnictwem w 2013 r. wynosiła 39 208,5 ha. Zakłady górnicze wydobywające surowce energetyczne użytkowały 61,8% powierzchni całkowitej pod działalnością górnictwem, natomiast zakłady górnicze wydobywające surowce chemiczne i skalne – 37,3%. Pozostałe 0,9% powierzchni użytkowały zakłady wydobywające rudy metali nieżelaznych. Powierzchnia gruntów, które po zakończeniu działalności górnictwem wymagają rekultywacji, wynosiła w 2013 r. 8 164,2 ha, co stanowiło 20,8% całkowitej powierzchni gruntów użytkowanych przez górnictwo. Stan rekultywacji i zagospodarowania terenów po działalności górnictwem w stosunku do potrzeb występujących w tym zakresie przedstawiono na wykresie 3.

W wyniku prac prowadzonych w 2013 r. zakończono rekultywację 854,8 ha gruntów zdegradowanych w wyniku wydobywania kopaliny. Stanowi to 10,5% całkowitej powierzchni gruntów wymagających rekultywa-

Wykres 3. Stan rekultywacji i zagospodarowania terenów po działalności górniczej w stosunku do występujących potrzeb

cji. Największą część gruntów, obszar o powierzchni 719,6 ha, tj. 84,2% powierzchni zrehabilitowanej ogółem, zrehabilitowało górnictwo surowców skalnych. Powierzchnia gruntów, których zagospodarowanie zakończono w 2013 r., wyniosła ogółem 509,5 ha, z czego 275,4 ha zagospodarowało górnictwo węgla brunatnego, a 107,3 ha górnictwo surowców skalnych.

W 2014 r. Wyższy Urząd Górniczy kontynuował realizację zadań pn.: „Doposażenie organów nadzoru górniczego w sprzęt służący do monitorowania eksploatacji kopalni”, które były prowadzone w ramach Programu Priorytetowego pn.: „Program dla przedsiębiorstw zmierzających do zmniejszenia uciążliwości wynikających z wydobywania kopalni i ich wzbogacania oraz ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko procesów likwidacji zakładów górniczych oraz prac badawczych dla rozpoznania zasobów wód zaliczanych do kopalni”. W ramach tego programu, przy współpracy z NFOŚiGW, zakupiono łącznie już 90 przyrządów kontrolno-pomiarowych oraz 11 licencji oprogramowania do obsługi GPS i stację roboczą PC. W 2014 r. posiadanymi przyrządami wykonano ogółem 1 700 pomiarów, stwierdzając 91 nieprawidłowości. Zakupione przyrządy kontrolno-pomiarowe pozwoliły na identyfikację i zapobieganie zagrożeniom dla środowiska w następujących obszarach: nielegalna eksploatacja, naruszenia warunków eksploatacji (wysokość skarp i zboczy w wyrobiskach odkrywkowych) oraz parametrów pracy maszyn i urządzeń mogących doprowadzić do awarii i katastrof mających skutek dla powierzchni i pozostałych komponentów środowiska, a także na poprawę bezpieczeństwa pracy w obszarach sprawdzania parametrów aerologicznych panujących w podziemnych wyrobiskach górniczych, parametrów obudowy wyrobisk, gabarytów obiektów budowlanych zakładu górniczego, maszyn i urządzeń.

Ochrona obiektów budowlanych na terenach górniczych i pogórnicznych

Prowadzona przez przedsiębiorców górniczych eksploatacja kopalni, w szczególności metodą podziemną, skutkuje ujawnianiem się jej wpływów na powierzchni terenu i w obiektach budowlanych. Wpływy te charakteryzuje zróżnicowana wielkość oraz zasięg oddziaływania. Przyjmują one postać deformacji ciągłych, deformacji nieciągłych oraz oddziaływań dynamicznych – wstrząsów górotworu. Przedsięwzięcia niezbędne w celu zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego, ochrony elementów środowiska, ochrony obiektów budowlanych, zapobiegania szkodom i ich naprawy ujmowane są przez przedsiębiorców górniczych w planach ruchu na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 lutego 2012 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Dz. U. poz. 372). W 2014 r. egzekwowano od przedsiębiorców górniczych wykonanie zaleceń określonych w „Wytycznych w zakresie minimalnych wymagań treści planów ruchu podziemnych zakładów górniczych w aspekcie ochrony powierzchni”. Kontrolowano dokumentowanie wpływów eksploatacji górniczej na powierzchnię, w tym wpływ wstrząsów generowanych działalnością górniczą. Prowadzono analizy prognoz wpływu działalności górniczej na powierzchnię w stosunku do wyników pomiarów geodezyjnych i osiągniętych wskaźników deformacji na liniach obserwacyjnych i punktach rozproszonych. Zwiększony nacisk położono na wytypowane przez organy nadzoru górniczego obszary szczególne zagrożone, gdzie analizę oddziaływania górniczego na obiekty budowlane, obiekty inżynierskie i infrastruktury technicznej oraz stosunki wodne występujące na terenie tych obszarów przeprowadzano w okresach kwartalnych.

W procesie decyzyjnym organy nadzoru górniczego wspomagane są przez Komisję do spraw Ochrony Powierzchni. Od szeregu już lat w Wyższym Urzędzie Górniczym prowadzone jest też monitorowanie zakresu działalności górniczej w granicach filarów ochronnych i terenów chronionych, z uwagi na ich szczególny charakter. Corocznie opracowywane są raporty ujmujące kierunki zmian w zakresie wydobycia węgla kamiennego, rud miedzi, rud cynku i ołowiu. Z danych zawartych w opracowanym w 2014 r. raporcie o zakresie eksploatacji górniczej pod terenami chronionymi w 2013 r. wynika, iż wydobycie węgla kamiennego z zastosowaniem podsadzki hydraulicznej w dalszym ciągu maleje i w 2013 r. wyniosło jedynie 1,9 mln t, co stanowiło 2,7% wydobycia ogólnego.

W zależności od rodzaju eksploatowanej kopaliny wydobycie z filarów ochronnych z zastosowaniem podsadzki hydraulicznej wyniosło:

- 7,6% dla węgla kamiennego,
- 42,1% dla rud miedzi,
- 74,2% dla rud cynku i ołowiu.

Największe wydobycie z filarów ochronnych uzyskują kopalnie węgla kamiennego, co jest uzasadnione ich ilością. Wydobycie to jednakże sukcesywnie maleje. W stosunku do danych z 2005 r. spadek ten wyniósł już 39,2%. W tym samym okresie wydobycie z zastosowaniem podsadzki hydraulicznej zmalało o 63,8%. Wydobycie rud miedzi z filarów ochronnych również maleje. Począwszy od 2002 r., kiedy to wydobycie było najwyższe, w 2013 r. spadek wynosił już 57,7%. W tym samym okresie spadek wydobycia z zastosowaniem podsadzki hydraulicznej osiągnął wielkość 61,6%. Tendencja spadkowa występowała również w przypadku wydobycia rud cynku i ołowiu. Spadek ogólnego wydobycia tej rudy od 2002 r. osiągnął już 48,3%, a w przypadku eksploatacji z filarów ochronnych 58,2%.

Ochrona zasobów złóż kopalin

W zakresie swoich kompetencji organy nadzoru górniczego sprawują nadzór i kontrolę nad ruchem zakładów górniczych w odniesieniu do gospodarki złożami kopalin w procesie ich wydobywania.

Podstawową działalnością urzędów górniczych w tym zakresie był bezpośredni nadzór i kontrola nad ruchem zakładów górniczych (podziemnych, odkrywkowych, wydobywających kopaliny otworami wiertniczymi). W tym też zakresie, w procesie zatwierdzania planów ruchu zakładów górniczych oraz podczas przeprowadzanych kontroli, urzędy egzekwowały:

- realizację wymagań w zakresie wykorzystania zasobów złóż kopalin określonych w koncesjach oraz projektach zagospodarowania złóż,
- prawidłową i racjonalną gospodarkę złożami kopalin w procesie ich wydobywania oraz prawidłowe prowadzenie ewidencji zasobów złóż w operatach ewidencyjnych,
- sporządzanie, aktualizację i uzupełnianie dokumentacji mierniczo-geologicznej,
- rozpoznawanie i dokumentowanie warunków geologicznych zalegania złoża.

Liczba roboczodniówek kontrolnych we wszystkich urzędach górniczych, podczas których kontrolowano zagadnienia mierniczo-geologiczne w 2014 r., wyniosła 2 974.

Istotnym elementem ochrony złóż kopalin realizowanym przez urzędy górnicze była działalność związana ze zwalczaniem pozyskiwania kopaliny w sposób nielegalny. W 2014 r. dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych wydali łącznie 63 decyzje wstrzymujące nielegalne wydobywanie kopaliny. Liczbę decyzji wydanych przez dyrektorów poszczególnych okręgowych urzędów górniczych przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Liczba decyzji wstrzymujących wydobywanie kopaliny w sposób nielegalny wydanych w 2014 r.

L.p.	Dyrektor	Liczba wydanych decyzji
1	OUG w Gliwicach	6
2	OUG w Katowicach	0
3	OUG w Kielcach	10
4	OUG w Krakowie	6
5	OUG w Krośnie	1
6	OUG w Lublinie	1
7	OUG w Poznaniu	32
8	OUG w Rybniku	1
9	OUG w Warszawie	6
10	OUG we Wrocławiu	0
Razem		63

2.6. Stwierdzenie i uznawanie kwalifikacji oraz nadawanie uprawnień

Na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 marca 2008 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 63, poz. 394, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 listopada 2007 r. w sprawie upoważnienia do uznawania kwalifikacji do wykonywania górniczych zawodów regulowanych (Dz. U. Nr 216, poz. 1612) Prezes Wyższego Urzędu Górniczego uznaje nabyte w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, kwalifikacje do wykonywania górniczych zawodów regulowanych.

W 2014 r. do Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego wpłynęło 14 wniosków o wszczęcie postępowania w sprawie uznania kwalifikacji do wykonywania górniczego zawodu regulowanego (wszystkie dotyczyły podziemnych zakładów górniczych). W wyniku rozpoznania ww. wniosków, Prezes Wyższego Urzędu Górniczego wydał 13 decyzji uznających kwalifikacje do wykonywania zawodu regulowanego. W jednym przypadku pozostawiono wniosek bez rozpoznania.

Ponadto udzielano odpowiedzi na zapytania zarówno osób fizycznych, jak i przedsiębiorców górniczych na temat zasad oraz procedury uznawania kwalifikacji do wykonywania górniczych zawodów regulowanych w przypadku kwalifikacji nabytych w takich państwach jak: Republika Federalna Niemiec, Republika Czeska, Republika Węgierska, Związek Australijski, Ukraina.

Zgodnie z art. 58 ust. 2 pkt 2 i 3 Pgg, Prezes Wyższego Urzędu Górniczego stwierdza kwalifikacje do wykonywania czynności mierniczego górniczego i geologa górniczego. Postępowanie administracyjne prowadzone jest w oparciu o regulacje zawarte w dziale IV Pgg oraz w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2011 r. w sprawie kwalifikacji w zakresie górnictwa i ratownictwa górniczego (Dz. U. Nr 275, poz. 1628). W 2014 r. do Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego wpłynęły 22 wnioski o stwierdzenie kwalifikacji mierniczego górniczego oraz 31 wniosków o stwierdzenie kwalifikacji geologa górniczego. Przeprowadzono 13 egzaminów dla stwierdzenia kwalifikacji mierniczego górniczego, do których przystąpiły 24 osoby (egzamin zdały 23) oraz 15 egzaminów dla stwierdzenia kwalifikacji geologa górniczego, do których przystąpiło 27 osób (egzamin zdały 22). W pięciu przypadkach Prezes Wyższego Urzędu Górniczego odmówił dopuszczenia kandydatów do egzaminów, gdyż nie spełniali kwalifikacji zawodowych określonych w ustawie Pgg. Jedna osoba zrezygnowała w trakcie postępowania z ubiegania się o stwierdzenie kwalifikacji.

Od początku funkcjonowania Komisji egzaminacyjnej do końca 2014 r. stwierdzono kwalifikacje 954 mierniczych górniczych, 923 asystentów mierniczych górniczych i 953 geologów górniczych.

W 2014 roku dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych stwierdzili 2 577 osobom kwalifikacje do wykonywania czynności osób kierownictwa i dozoru ruchu zakładów górniczych, w tym:

- 195 osób kierownictwa,
- 523 osób dozoru wyższego,
- 809 osób dozoru średniego,
- 1 050 osób dozoru niższego.

Na podstawie art. 74 Pgg Prezes Wyższego Urzędu Górniczego nadał uprawnienia rzeczoznawcy ds. ruchu zakładu górniczego w następujących grupach:

- grupa I – maszyny wyciągowe (osoba fizyczna – 3),
- grupa II – naczynia wyciągowe (osoba fizyczna – 3),
- grupa III – zawieszenia naczyń wyciągowych i lin wyciągowych (osoba fizyczna – 3),
- grupa IV – liny wyciągowe (osoba fizyczna – 1),
- grupa V – wieże szybowe (osoba fizyczna – 3),
- grupa VI – koła linowe (osoba fizyczna – 3),
- grupa VII – zbrojenie szybowe (osoba fizyczna – 2),
- grupa VIII – urządzenia do użytku w przestrzeniach zagrożonych wybuchem (osoba fizyczna – 4),
- grupa IX – urządzenia i sprzęt elektryczny (osoba fizyczna – 5),
- grupa X – urządzenia techniczne (osoba fizyczna – 2),
- grupa XI – obudowy zmechanizowane (osoba prawna – 4, osoba fizyczna – 4),
- grupa XIII – obudowy kotwowe (osoba prawna – 4, osoba fizyczna – 5),
- grupa XIV – obudowy szybów (osoba prawna – 3, osoba fizyczna – 9),
- grupa XV – zagrożenie metanowe i pyłowe (osoba prawna – 7, osoba fizyczna – 1),
- grupa XVI – zagrożenie pożarowe (osoba prawna – 4, osoba fizyczna – 2),
- grupa XVII – zagrożenie wodne (osoba fizyczna – 1),
- grupa XVIII – zagrożenie wyrzutem gazów i skał (osoba prawna – 6, osoba fizyczna – 1),
- grupa XIX – zagrożenie tąpnięciami (osoba prawna – 4, osoba fizyczna – 2),
- grupa XXI – badanie rozwiązań technicznych poprzedzających wprowadzanie nowych systemów eksploatacji rud miedzi, cynku i ołowiu lub odmian tych systemów (osoba prawna – 3, osoba fizyczna – 1).

Łącznie w 2014 r. wydano 90 decyzji nadających osobom fizycznym (55) i prawnym (35) uprawnienia rzeczoznawcy.

2.7. Przejmowanie dokumentacji mierniczo-geologicznej zlikwidowanych zakładów górniczych

Prezes WUG, zgodnie z art. 166 ust. 1 pkt 3 Pgg, gromadzi i archiwizuje dokumentację mierniczo-geologiczną zlikwidowanych zakładów górniczych w Archiwum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej w Wyższym Urzędzie Górniczym oraz udostępnia tę dokumentację, na zasadach i w sposób określony w odrębnych przepisach.

W 2014 r. przejęto dokumentację mierniczo-geologiczną w pełnym lub częściowym zakresie z 32 zlikwidowanych zakładów górniczych. Narastająco, w okresie od 1999 r. do 2014 r., przyjęto 505 dokumentacji, w tym 395 z odkrywkowych i otworowych zakładów górniczych oraz 110 z podziemnych zakładów górniczych (w tym z 36 kopalń węgla kamiennego).

Przebieg przejmowania dokumentacji w poszczególnych latach działalności Archiwum zobrazowano na wykresie 4.

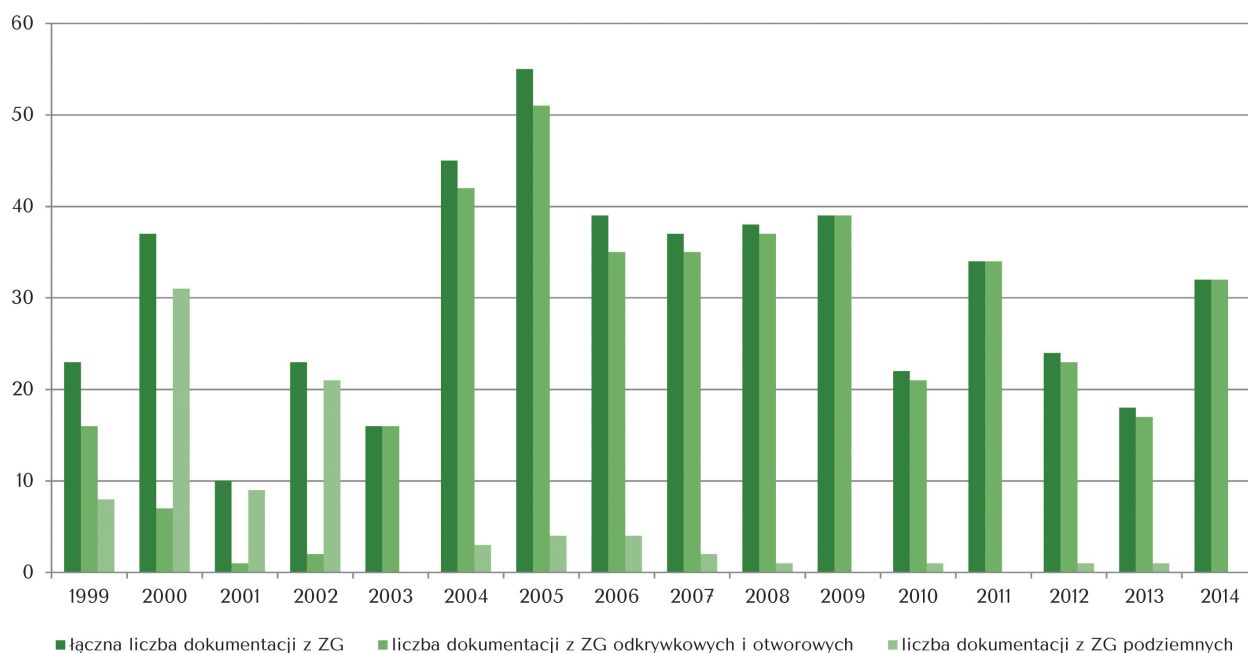
Ponadto w trakcie przejmowania znajdują się od 2013 r. dokumentacje z 2 zakładów górniczych (Kopalnie Siarki Machów i Jeziórko).

Na koniec 2014 r. w bazie danych zarchiwizowanych dokumentów zarejestrowano 22 071 jednostek archiwalnych będących pojedynczymi dokumentami lub zbiorami dokumentów. Zgromadzony zasób obejmuje ponad 93 720 dokumentów tekstowych i kartograficznych. Część dokumentów przetworzona jest do postaci elektronicznej. Niektóre dokumenty kartograficzne pozyskano w ramach współpracy z archiwami państwowymi i muzeami, co pozwoliło w znacznym stopniu poszerzyć wiedzę o terenach objętych dawnym płytkim kopalnictwem.

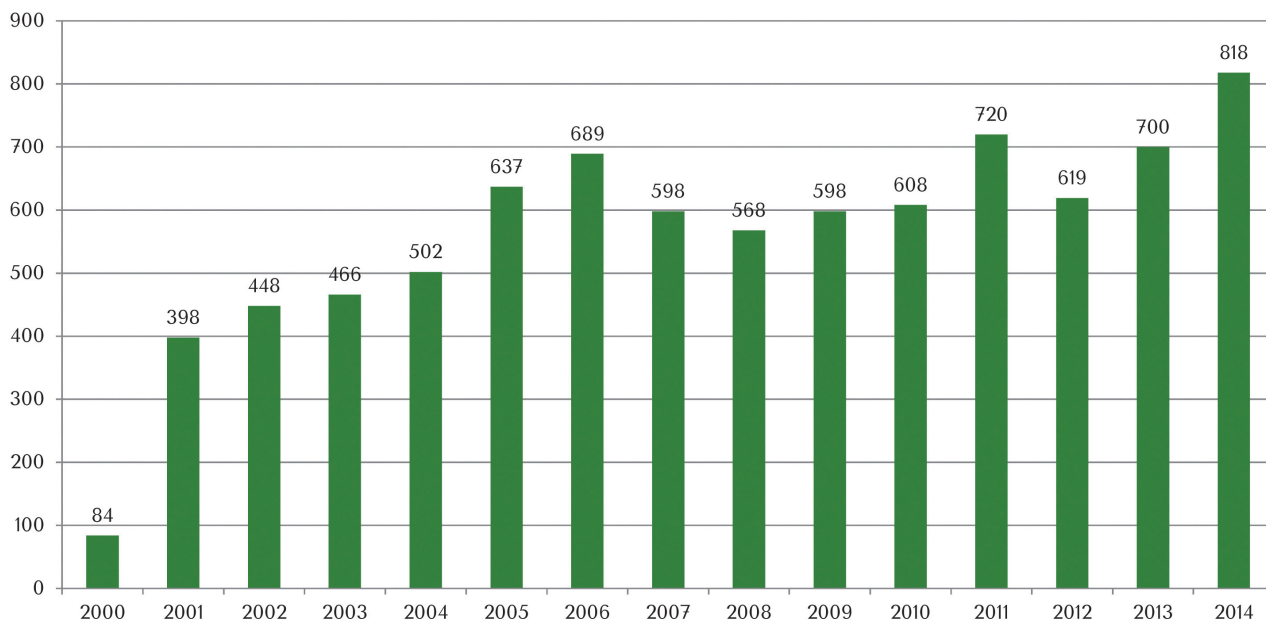
Po zweryfikowaniu oraz opisanie dokumentów w bazie danych Archiwum powiadamiało właściwe jednostki administracji państwowej i samorządowej oraz właściwy miejscowo oddział Archiwum Państwowego o przejęciu dokumentacji ze zlikwidowanego zakładu górniczego.

Udostępnianie dokumentacji mierniczo-geologicznej odbywało się głównie przez udzielanie informacji geologicznych oraz wykonywanie kopii dokumentów posiadanych w zasobach archiwum. Informacji udzielano na bieżąco w oparciu o wpływające wnioski dotyczące nieruchomości zlokalizowanych na terenach pogórnich. Były one sporządzane dla urzędów miejskich i gminnych, inwestorów oraz innych zainteresowanych osób. W 2014 r. sporządzono 818 informacji. Narastająco od 2000 r. do końca 2014 r. udzielono zainteresowanym 8 453 pisemnych informacji. Liczbę informacji o terenach pogórnich wydanych w latach 2000-2014 przedstawiono na wykresie 5. Większość z nich udzielono dla celów związanych z inwestycjami i planowaniem przestrzennym. Na wykresie 6 przedstawiono procentowy rozkład tematyki informacji najczęściej udzielanych przez Archiwum w 2014 r.

Ponadto zgromadzoną dokumentację, jak i jej spisy udostępniano do wglądu w siedzibie Archiwum. Stronom składającym wnioski udzielano również wyjaśnień dotyczących wydawania dokumentacji i informacji o środowisku na terenach po działalności górniczej.

Wykres 4. Liczba dokumentacji przejętych z zakładów górniczych w latach 1999-2014

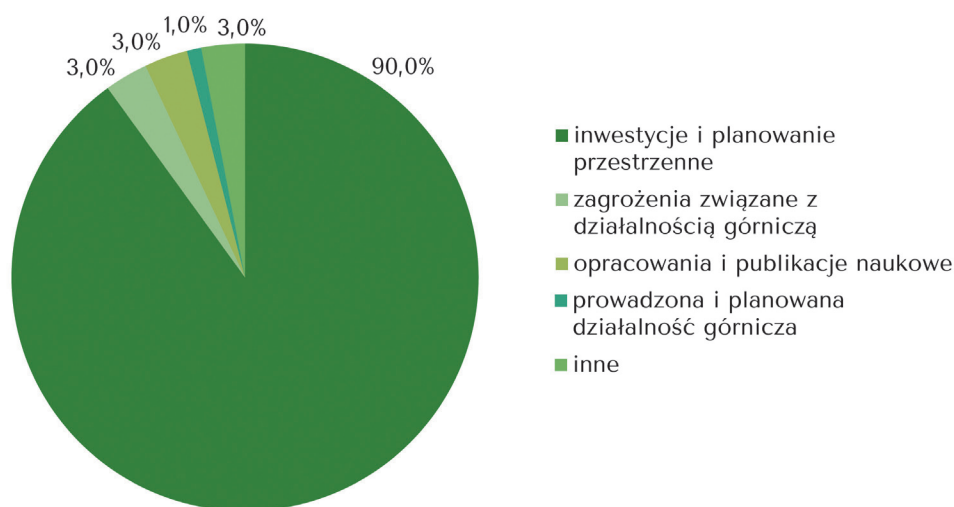
Wykres 5. Liczba informacji o terenach pogórnicznych wydanych w latach 2000-2014

W ramach wdrażania procedur związanych z zapewnieniem publicznego dostępu do informacji zamieszczono na stronie BIP Wyższego Urzędu Górniczego aktualny spis wraz z kartami informacyjnymi dokumentacji mierniczo-geologicznych zlikwidowanych zakładów górniczych. Na koniec 2014 r. zamieszczono łącznie 384 karty informacyjne.

Zgodnie z zawartą umową z NFOŚiGW przeprowadzony został przetarg na zakup sprzętu niezbędnego do gromadzenia, archiwizacji i udostępniania dokumentacji mierniczo-geologicznej zlikwidowanych zakładów górniczych, w wyniku którego dokonano zakupu:

- urządzeń służących zabezpieczeniu i archiwizacji dokumentacji mierniczo-geologicznej oraz udzielania informacji o terenach pogórnicznych na jej podstawie (stacje graficzne, macierze dyskowe);
- urządzeń służących do przetwarzania dokumentów do postaci cyfrowej (skanery do kopiowania dokumentów kartograficznych i tekstowych);
- urządzeń edycyjnych (drukarki laserowe, kserograf);
- szaf do przechowywania dokumentacji kartograficznej (mapniki).

Cały zakupiony sprzęt został przejęty i zagospodarowany zgodnie z jego przeznaczeniem i przygotowany do realizacji zadań Archiwum.

Wykres 6. Charakter przedmiotowy informacji udzielanych przez Archiwum w 2014 r.

2.8. Działalność kontrolna urzędów górniczych i badania powypadkowe

Kontrola nad ruchem zakładów górniczych i innych nadzorowanych podmiotów jest podstawową funkcją urzędów górniczych. Celem głównym działalności kontrolnej jest wzrost poziomu bezpieczeństwa pracy w polskich kopalniach. Obok planowanych kontroli, tzw. limitowanych, wykonywane są kontrole doraźne, stanowiące szybką reakcję nadzoru górniczego na wszystkie przypadki zidentyfikowanych potencjalnych zagrożeń dla życia i zdrowia górników lub dla środowiska naturalnego. Kontrole powtórne służą sprawdzeniu, czy przedsiębiorcy górniczy wypełnili w całości zalecenia poprzednich kontroli, których wyniki wykazały rażące naruszenie przepisów prawa. Działalność kontrolna realizowana była z zachowaniem zasady jak najmniejszej niedogodności dla podmiotu kontrolowanego, z jednoczesnym zachowaniem rzetelności działań kontrolnych.

Działalność kontrolna okręgowych urzędów górniczych i Specjalistycznego Urzędu Górniczego

W ramach sprawowanego nadzoru i kontroli nad ruchem zakładów górniczych oraz nad pozostałymi podmiotami i jednostkami pracownicy inspekcyjno-techniczni okręgowych urzędów górniczych i Specjalistycznego Urzędu Górniczego w 2014 r. wykonali 23 517 roboczodniówek, w tym 21 939 w ramach kontroli w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 584 i 699).

Z ogólnej liczby 21 939 wykonanych roboczodniówek kontrolnych, roboczodniówki w ramach kontroli planowanych (limitowanych) wyniosły 17 879 (81,5%), w ramach kontroli doraźnych 3 667 (16,7%) i w ramach kontroli powtórnych 393 (1,8%).

Tabela 5. Zbiorcze zestawienie roboczodniówek wykonanych w 2014 r. przez pracowników inspekcyjno-technicznych okręgowych urzędów górniczych i SUG

Pracownicy inspekcyjno-techniczni	wykonane roboczodniówki kontrolne w					pozostałe roboczodniówki wykonane w związku z				Razem (6-10)
	zakładach górniczych	ośrodkach szkoleniowych	jednostkach ratownictwa górniczego	pozostałych przedsiębiorstwach	Razem	ustaleniem stanu faktycznego przyczyn zdarzeń i wypadków	nadzorem nad akcjami ratowniczymi	nielegalną eksploatacją	innymi czynnościami	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
OUG w Gliwicach	3 215	19	11	143	3 388	154	11	30	0	3 583
OUG w Katowicach	2 586	20	3	122	2 731	45	79	9	2	2 866
OUG w Kielcach	1 315	3	0	46	1 364	18	0	79	6	1 467
OUG w Krakowie	1 567	7	5	396	1 975	9	0	32	28	2 044
OUG w Krośnie	1 047	3	0	104	1 154	12	0	24	0	1 190
OUG w Lublinie	1 222	4	0	67	1 293	40	0	41	30	1 404
OUG w Poznaniu	1 382	5	4	277	1 668	33	0	93	4	1 798
OUG w Rybniku	2 582	11	4	34	2 631	273	31	11	24	2 970
OUG w Warszawie	844	3	1	48	896	8	0	92	34	1 030
OUG w Wrocławiu	2 210	19	0	114	2 343	221	7	32	10	2 613
SUG	2 280	17	0	199	2 496	54	2	0	0	2 552
Razem	20 250	111	28	1 550	21 939	867	130	443	138	23 517

Z ogólnej liczby 23 517 roboczodniówek wykonanych przez okręgowe urzędy górnicze i SUG, 20 250 roboczodniówek wykonano w ramach kontroli w nadzorowanych zakładach górniczych.

Ponadto realizując zadania wynikające z Pgg, pracownicy inspekcyjno-techniczni okręgowych urzędów górniczych i SUG wykonali:

- 867 roboczodniówek w ramach ustalania stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków,
- 130 roboczodniówek w ramach nadzoru nad akcjami ratowniczymi,
- 443 roboczodniówek związanych z postępowaniem dotyczącym działalności bez wymaganej koncesji (nielegalna eksploatacja),
- 138 roboczodniówek w ramach innych czynności.

W ramach działalności kontrolnej zrealizowanej w 2014 r. w podziemnych zakładach górniczych przez Okręgowe Urzędy Górnicze w: Gliwicach, Katowicach, Rybniku, Lublinie, we Wrocławiu oraz przez Specjalistyczny Urząd Górniczy na zmianach innych niż zmiana pierwsza wykonano 874 roboczodniówki, co stanowi 6,2% wszystkich roboczodniówek kontrolnych wykonanych w tych zakładach.

Działalność kontrolna Wyższego Urzędu Górniczego

Pracownicy inspekcyjno-techniczni Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r. wykonali łącznie 2 342 roboczodniówki, w tym:

- 2 271 roboczodniówek kontrolnych w zakładach górniczych oraz innych nadzorowanych podmiotach i jednostkach w oparciu o ustawę o swobodzie działalności gospodarczej,
- 15 roboczodniówek w ramach sprawdzenia i oceny stanu bezpieczeństwa, stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń oraz innych zagadnień związanych z ruchem zakładów górniczych,
- 56 roboczodniówek w ramach ustalania stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków oraz nadzoru nad akcjami ratowniczymi.

Tabela 6. Zbiorcze zestawienie roboczodniówek wykonanych w 2014 r. przez pracowników inspekcyjno-technicznych Wyższego Urzędu Górniczego

DEPARTAMENT	Wykonane roboczodniówki kontrolne w zakładach górniczych, ośrodkach szkoleniowych, jednostkach ratownictwa górniczego i innych nadzorowanych podmiotach	Pozostałe roboczodniówki wykonane w związku z		Razem
		oceną stanu bezpieczeństwa, stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń oraz innych zagadnień związanych z ruchem zakładów górniczych	ustalaniem stanu faktycznego i przyczyn zaistniałych zdarzeń lub wypadków oraz nadzorem nad akcjami ratowniczymi	
GG/GPO	578	10	38	626
GEM	791	2	17	810
OSG	554	1	0	555
OWP/GOW	348	2	1	351
Razem	2 271	15	56	2 342

GG - Departament Górnictwa, GPO - Departament Górnictwa Podziemnego i Odkrywkowego, GEM - Departament Energo-mechaniczny, OSG - Departament Ochrony Środowiska i Gospodarki Żywnością, OWP - Departament Warunków Pracy, GOW - Departament Górnictwa Otworowego i Wiertnictwa

Badania powypadkowe

W przypadku zaistnienia niebezpiecznego zdarzenia, wypadku lub zgonu naturalnego w zakładzie górniczym organ nadzoru górniczego może ustalić stan faktyczny i jego przyczyny w ramach badań powypadkowych. Wdrożenie zaleceń sformułowanych w ramach badań powypadkowych powinno zapobiec zaistnieniu podobnych wypadków w przyszłości. Badania powypadkowe podejmuje się przede wszystkim w przypadku zaistnienia wy-

Tabela 7. Szczegółowa liczba zakończonych badań przyczyn i okoliczności wypadków oraz zgonów naturalnych w 2014 r. w okręgowych urzędach górniczych i SUG

Okręgowy Urząd Górniczy	Badania przyczyn i okoliczności wypadków	Zgony naturalne
OUG w Gliwicach	14 ¹	1
OUG w Katowicach	14 ¹	3
OUG w Kielcach	2	0
OUG w Krakowie	1	1
OUG w Krośnie	3	0
OUG w Lublinie	4	0
OUG w Poznaniu	4	1
OUG w Rybniku	13	2
OUG w Warszawie	2	0
OUG we Wrocławiu	14 ¹	1
SUG	10	1
Razem	81	10

padków śmiertelnych, zbiorowych lub w wyniku których nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała. Ponadto bada się wypadki spowodowane istotnymi przyczynami naturalnymi (zawał, łąpanie, wybuch metanu czy pyłu węglowego itd.) lub związane ze stosowaniem szczególnych narzędzi i środków (roboty strzałowe, porażenie prądem elektrycznym, wybuch zbiorników lub urządzeń pod ciśnieniem, praca w aparacie ratowniczym itp.).

Jeżeli wymaga tego waga lub zawiłość sprawy, w szczególności w przypadku zaistnienia wypadku zbiorowego, katastrofy albo niebezpiecznego zdarzenia, badania powypadkowe może podejmować bezpośrednio Prezes Wyższego Urzędu Górniczego. O przeprowadzeniu badania powypadkowego może również zdecydować dyrektor urzędu górniczego, nawet jeśli wypadek nie należał do żadnej z wspomnianych kategorii, ale istnieją okoliczności wskazujące na potrzebę jego dokładniejszego zbadania.

Na podstawie wyników badań powypadkowych przeprowadzający badania opracowują orzeczenie. Orzeczenie zawiera m.in. opis stanu faktycznego, dane dotyczące czasu i miejsca wypadku oraz istotne okoliczności mające miejsce przed, w czasie i po wypadku, opis przebiegu akcji ratowniczej i jej ocenę, ustalenie przyczyn wypadku, określenie naruszonych w związku z wypadkiem przepisów lub zasad techniki górniczej oraz wnioski, których realizacja może przyczynić się do zapobieżenia podobnym wypadkom w przyszłości. Niezwłocznie po ukończeniu badań powypadkowych dyrektor urzędu górniczego realizuje wnioski zawarte w orzeczeniu i wszczyna odpowiednie postępowania.

W 2014 r. w związku z zaistniałymi niebezpiecznymi zdarzeniami i wypadkami dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych i SUG przeprowadzili i zakończyli 81 badań przyczyn i okoliczności wypadków i niebezpiecznych zdarzeń, w tym:

- 27 badań wypadków śmiertelnych,
- 14 badań wypadków ciężkich,
- 22 badania innych wypadków,
- 18 badań niebezpiecznych zdarzeń,

oraz 10 badań przyczyn i okoliczności zgonów naturalnych.

Szczegółową statystykę zakończonych badań przyczyn i okoliczności wypadków oraz zgonów naturalnych w 2014 r. w poszczególnych urzędach górniczych przedstawia tabela 7.

Ponadto Prezes Wyższego Urzędu Górniczego powołał Komisję do zbadania przyczyn i okoliczności zapalenia metanu oraz wypadku zbiorowego, zaistniałych w dniu 6 października 2014 r. w KHW S.A. KWK „Mysłowice – Wesoła” Ruch Wesoła w Mysłowicach, a badania powypadkowe prowadzą wyznaczeni pracownicy WUG pod kierunkiem dyrektora Departamentu Górnictwa Podziemnego i Odkrywkowego.

¹ Gdy miał miejsce wypadek zbiorowy, jednym badaniem obejmuje się więcej niż jeden wypadek.

2.9. Stwierdzone nieprawidłowości i zatrzymane roboty

Przy wykonywaniu nadzoru i kontroli właściwy organ nadzoru górniczego (także Prezes WUG) zobowiązany jest nakazać usunięcie nieprawidłowości powstałych wskutek naruszenia przepisów stosowanych w ruchu zakładu górniczego lub warunków określonych w planie ruchu zakładu górniczego lub warunków dotyczących ruchu zakładu górniczego określonych w decyzji udzielonej przez starostę. Jeśli natomiast stwierdzone zostanie bezpośrednie zagrożenie dla zakładu górniczego, jego pracowników, bezpieczeństwa powszechnego lub środowiska, organ nadzoru górniczego może wstrzymać w całości albo w części ruch tego zakładu lub jego urządzeń, określając warunki wznowienia ruchu tego zakładu górniczego lub urządzeń.

Według stanu prawnego na 31 grudnia 2014 r., w przypadku stwierdzenia wykonywania działalności bez wymaganej koncesji właściwy organ nadzoru górniczego nakazywał, w drodze decyzji, wstrzymanie tej działalności.

W wyniku przeprowadzonych kontroli oraz oględzin miejsc wypadków i miejsc niebezpiecznych zdarzeń w 2014 r. pracownicy inspekcyjno-techniczni urzędów górniczych stwierdzili nieprawidłowości i wstrzymali w całości lub części ruch zakładu górniczego lub jego urządzeń w 1 939 przypadkach, w tym w 1 618 przypadkach w kopalniach węgla kamiennego.

W 2014 r. najwięcej zatrzymań w kopalniach węgla kamiennego spowodowanych było nieprawidłowym stanem urządzeń energomechanicznych, których zatrzymano 1 099, w tym 864 urządzeń mechanicznych i 235 urządzeń elektrycznych.

W związku z zatrzymaniem robót górniczych, ruchu maszyn i urządzeń oraz w ramach realizacji wniosków po wypadkach i zgonach urzędy górnicze podjęły następujące najważniejsze działania profilaktyczne:

- zalecono ograniczenie projektowania przewietrzania systemem na „U” ścian w pokładach o wysokiej metanonośności w celu eliminacji niestabilnej pracy pomocniczych urządzeń wentylacyjnych stosowanych w takich przypadkach w rejonach skrzyżowań ścian z wyrobiskami, którymi odprowadzane jest powietrze;
- zalecono podniesienie efektywności odmetanowania w rejonach ścian przewietrzanych systemem na „U” poprzez szersze niż dotychczas wykonywanie wyrobisk drenażowych dla odmetanowania górotworu;
- objęto szczególnym nadzorem prawidłowość i rzetelność wykonywania oraz dokumentowania wyników pomiarów zawartości metanu przez osoby kierownictwa i dozoru ruchu, w tym egzekwowanie zapisów potwierdzających przypadki przekroczenia progowych zawartości metanu przez czujniki metanometrii automatycznej;
- polecono dokonanie analizy zarządzeń i instrukcji dotyczących organizacji prac przy urządzeniach i instalacjach elektrycznych w zakładach górniczych pod względem zgodności z obowiązującymi przepisami w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy;
- zalecono wyposażenie pracowników brygad szybowych wykonujących roboty na dnie głębinowych i pogłębianych szybów w urządzenia lokalnej łączności pomiędzy operatorami ładowarki szybowej i pracownikami zatrudnionymi na dnie szybu;
- wnioskowano o podjęcie działań mających na celu sukcesywne wyeliminowanie z ruchu kotwiarek dwustanowiskowych lub podniesienie bezpieczeństwa pracy pracownika wykonującego obowiązki pomocnika operatora kotwiarki;
- zalecono ponowną weryfikację technologii likwidacji ścian, w szczególności z zastosowaniem siatki segmentowej zgrzewanej do zabudowy kanału transportowego;

Tabela 8. Zatrzymane roboty górnicze, maszyny i urządzenia oraz zatrzymania w związku z nielegalną eksploatacją w 2014 r.

Zakłady górnicze	eksploatacja ścian	drażenie chodników	eksploatacja zabierek	inne roboty górnicze	urządzenia mechaniczne	urządzenia elektryczne	inne urządzenia	nielegalna eksploatacja	Razem
kopalnie węgla kamiennego	122	215	0	109	864	235	73	0	1 618
pozostałe podziemne zakłady górnicze	4	13	16	4	29	29	24	0	119
odkrywkowe zakłady górnicze	7	0	0	54	51	11	7	63	193
otworowe zakłady górnicze	0	0	0	4	2	1	2	0	9
Razem	133	228	16	171	946	276	106	63	1 939

- podjęto działania zmierzające do eliminacji przypadków jazdy ludzi na przenośnikach taśmowych, które nie są do tego przystosowane m.in. poprzez modyfikację przez przedsiębiorców układów transportu urobku w celu dostosowania ich do jazdy ludzi oraz montaż przenośników już do tego przystosowanych i wymagających tylko zaadaptowania ich w miejscu pracy.

2.10. Działalność represyjna

W 2014 r. organy nadzoru górniczego skierowały do sądów rejonowych 279 wniosków o ukaranie sprawców naruszających przepisy. W analogicznym okresie 2013 r. skierowano o 44 wnioski mniej. Wnioski do sądów rejonowych w 119 przypadkach skierowane zostały w związku z badaniem przyczyn i okoliczności wypadków i zagrożeń w zakładach górniczych, a w 160 przypadkach w wyniku przeprowadzonych kontroli w zakładach górniczych.

Liczba rozpoznanych spraw przez sądy rejonowe w 2014 r. wyniosła 266 (279 spraw w 2013 r.).

Suma orzeczonych kar grzywny wyniosła 247 700 zł, a średnia wysokość kary grzywny – 931 zł (bez uwzględnienia ilości postępowań zakończonych uniewinnieniami, przedawnieniami, umorzeniami). W 2013 r. suma orzeczonych kar grzywny wyniosła 264 300 zł, a średnia kara grzywny – 947 zł.

Dane dotyczące liczby wniosków skierowanych do sądów rejonowych oraz orzeczonych grzywien przedstawiają tabele 9 i 10.

W 2014 r. dyrektorzy urzędów górniczych w stosunku do sprawców naruszających obowiązki pracownicze zastosowali w 1 229 przypadkach środki oddziaływania wychowawczego przewidziane w art. 41 Kodeksu wykroczeń (w 2013 r. zastosowano 1 124 takich środków).

W 15 przypadkach środki oddziaływania wychowawczego zostały nałożone w związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi podczas badania przyczyn i okoliczności zaistniałych wypadków i zagrożeń (z czego 11 w wyniku pisemnego wystąpienia dyrektorów urzędów górniczych), a w 1 214 przypadkach w związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi podczas kontroli (z czego 1 191 środków zostało nałożonych przez pracowników inspekcji technicznych, a 23 środki zostały nałożone w wyniku pisemnego wystąpienia dyrektorów okręgowych urzędów górniczych oraz Prezesa WUG, skierowanego do pracodawcy).

Liczba środków oddziaływania wychowawczego z wyszczególnieniem środków zastosowanych w związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi podczas kontroli oraz zaistniałymi wypadkami została przedstawiona w tabeli 11.

Tabela 9. Liczba wniosków skierowanych do sądów rejonowych przez organy nadzoru górniczego

Dyrektor	Liczba wniosków skierowanych w związku z zaistniałymi wypadkami i zdarzeniami	Liczba wniosków skierowanych w związku z przeprowadzonymi kontrolami	Liczba wniosków skierowanych do sądów rejonowych – OGÓŁEM
OUG w Gliwicach	41	8	49
OUG w Katowicach	21	38	59
OUG w Kielcach	0	14	14
OUG w Krakowie	5	4	9
OUG w Krośnie	4	3	7
OUG w Lublinie	7	11	18
OUG w Poznaniu	3	17	20
OUG w Rybniku	19	49	68
OUG w Warszawie	0	10	10
OUG we Wrocławiu	9	5	14
SUG	9	1	10
Prezes WUG	1	0	1
Razem	119	160	279

Tabela 10. Wykaz spraw i liczba osób ukaranych przez sądy rejonowe w 2014 r.

Dyrektor	Liczba wniosków rozpoznanych przez sądy rejonowe	Orzeczona grzywna (w zł)	Uniewinnienia (przedawnienia, umorzenia)	Liczba osób ukaranych na stanowiskach				
				kierownictwa	dozoru wyższego	dozoru średniego	dozoru niższego	inne osoby
OUG w Gliwicach	45	35 100	0	6	10	13	2	14
OUG w Katowicach	50	51 700	0	12	17	15	5	1
OUG w Kielcach	14	20 800	0	5	0	0	0	9
OUG w Krakowie	0	0	0	0	0	0	0	0
OUG w Krośnie	7	5 550	1	1	0	0	3	2
OUG w Lublinie	11	7 900	1	1	0	0	1	8
OUG w Poznaniu	27	40 900	6	5	0	0	1	15
OUG w Rybniku	65	44 550	0	3	24	23	1	14
OUG w Warszawie	9	7 000	1	3	0	0	0	5
OUG we Wrocławiu	16	15 600	1	2	0	5	1	7
SUG	19	16 600	0	3	5	6	2	3
Razem	263	245 700	10	41	56	62	16	78

Tabela 11. Liczba środków oddziaływania wychowawczego z wyszczególnieniem środków zastosowanych w związku z wypadkami, zdarzeniami i kontrolami

Okręgowy Urząd Górniczy w:	Liczba zastosowanych środków w związku z wypadkami i zdarzeniami:			Liczba zastosowanych środków w związku z kontrolami:			Liczba zastosowanych środków – OGÓLEM		
	nałożonych przez pracowników inspekcyjno-technicznych	nałożonych w związku z pismem dyr. OUG/SUG	Razem	nałożonych przez pracowników inspekcyjno-technicznych	nałożonych w związku z pismem dyr. OUG/SUG	Razem	nałożonych przez pracowników inspekcyjno-technicznych	nałożonych w związku z pismem dyr. OUG/SUG	Razem
Gliwicach	0	3	3	260	21	281	260	24	284
Katowicach	0	6	6	114	0	114	114	6	120
Kielcach	0	2	2	22	2	24	22	4	26
Krakowie	0	0	0	36	0	36	36	0	36
Krośnie	0	0	0	78	0	78	78	0	78
Lublinie	3	0	3	40	0	40	43	0	43
Poznaniu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rybniku	1	0	1	507	0	507	508	0	508
Warszawie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wrocławiu	0	0	0	65	0	65	65	0	65
SUG	0	0	0	31	0	31	31	0	31
Razem OUG+SUG	4	11	15	1 153	23	1 176	1 157	34	1 191
WUG	0	0	0	38	0	38	38	0	38
Razem	4	11	15	1 191	23	1 214	1 195	34	1 229

Tabela 12. Liczba osób ukaranych mandatem karnym z podziałem na osoby kierownictwa i dozoru oraz łączna kwota grzywien nałożonych w 2014 r.

OUG/SUG w:	Liczba osób ukaranych mandatem karnym	Łączna kwota nałożonych grzywien	Liczba osób ukaranych na stanowiskach				
			kierownictwa	dozoru wyższego	dozoru średniego	dozoru niższego	inne osoby
Gliwicach	238	108 350	10	45	147	0	36
Katowicach	285	116 800	14	46	154	21	50
Kielcach	82	35 700	17	4	4	2	55
Krakowie	67	24 850	12	2	10	8	35
Krośnie	27	8 900	6	3	4	1	13
Lublinie	98	36 400	9	5	22	2	60
Poznaniu	125	41 450	16	1	0	21	87
Rybniku	246	104 250	18	41	142	3	42
Warszawie	18	6 600	1	0	0	0	17
Wrocławiu	111	45 450	13	9	30	3	56
SUG	37	15 150	4	14	8	0	11
Razem OUG+SUG	1 335	543 900	120	170	521	61	462
WUG	42	16 750	0	16	18	1	7
Razem	1 376	560 650	120	186	539	62	469

W 2014 r. grzywnami w drodze mandatu karnego zostało ukaranych 1 376 osób na kwotę 560 650 zł. (w 2013 r. – 1 365 osób na kwotę 552 550 zł). W 2014 r. ukarano 120 osób kierownictwa (95 w 2013 r.), 186 osób wyższego dozoru ruchu (172 w 2013 r.), 539 osób średniego dozoru ruchu (611 w 2013 r.), 62 osoby niższego dozoru ruchu (70 w 2013 r.) oraz 469 innych osób (417 w 2013 r.). Liczbę osób ukaranych mandatem karnym z podziałem na osoby kierownictwa i dozoru ruchu oraz łączną kwotę grzywien nałożonych mandatem karnym w 2014 r. przedstawia tabela 12.

W Wyższym Urzędzie Górniczym prowadzono w 2014 r. 5 postępowań administracyjnych o charakterze represyjnym:

- 1 na podstawie art. 77 ust. 1 Pgg, przewidującego możliwość zakazania osobie, która czynności określone w rozdziale 2 w dziale IV Pgg wykonywała z rażącym niedbalstwem, z naruszeniem Pgg lub rażącym naruszeniem przepisów wydanych na podstawie Pgg, wykonywania tych czynności;
- 1 na podstawie art. 175 ust. 1 pkt 2 lit. b Pgg, w którym Prezes Wyższego Urzędu Górniczego nałożył karę pieniężną na przedsiębiorcę w wysokości 10 000 zł;
- 3 na podstawie art. 175 ust. 2 pkt 2 Pgg, w których Prezes Wyższego Urzędu Górniczego nałożył kary pieniężne na kierowników ruchu zakładu górniczego – średnia wysokość kary pieniężnej wyniosła 8 997,93 zł.

2.11. Działalność komisji powołanych przez Prezesa WUG

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego jest obowiązany do powoływania komisji do opiniowania stanu bezpieczeństwa powszechnego, związanego z ruchem zakładu górniczego, stanu bezpieczeństwa pracy w górnictwie oraz stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń w zakładach górniczych.

W 2014 r. działały następujące komisje Prezesa WUG:

- Komisja Bezpieczeństwa Pracy w Górnictwie,
- Komisja do spraw Ochrony Powierzchni,
- Komisja do spraw Zagrożeń w Zakładach Górniczych.

Do zadań Komisji Bezpieczeństwa Pracy w Górnictwie należy przygotowywanie i przedkładanie Prezesowi Wyższego Urzędu Górniczego opinii dotyczących stanu bezpieczeństwa pracy w górnictwie, w szczególności:

- bezpieczeństwa i higieny pracy;
- stosowania przepisów wydanych na podstawie art. 120 ust. 1 i 2 lub art. 124 Pgg, a do dnia ich wejścia w życie – przepisów wydanych na podstawie art. 78 ust. 1, 2 lub 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze;
- szkoleń prowadzonych dla osób wykonujących czynności w ruchu zakładów górniczych oraz specjalistycznych szkoleń w zakresie ratownictwa górniczego;
- zagadnień niewymienionych w pkt 1-3, istotnych dla bezpieczeństwa pracy w górnictwie, wskazanych przez Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego.

W 2014 r. odbyły się 2 posiedzenia Komisji Bezpieczeństwa Pracy w Górnictwie oraz 1 posiedzenie działającej w ramach tej Komisji Grupy Roboczej do spraw Górnictwa Węgla Kamiennego.

Do zadań Komisji do spraw Ochrony Powierzchni należy opiniowanie stanu bezpieczeństwa powszechnego, związanego z ruchem zakładu górniczego.

W 2014 r. Komisja odbyła 2 posiedzenia, w trakcie których zaopiniowała:

1. „Program ochrony powierzchni dla eksploatacji projektowanej w planie ruchu na lata 2015-2016 Kompanii Węglowej S.A. Oddziału KWK „Bobrek-Centrum”.
2. „Program eksploatacji górniczej Kompanii Węglowej S.A. Oddział KWK „Pokój” na lata 2015-2017 w aspekcie ochrony zabudowy powierzchni miasta Ruda Śląska”.

Zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego jest elementem kluczowym przy formułowaniu przez Komisję opinii w odniesieniu do przedłożonych programów, czego wyrazem są zalecenia zawarte w stosownych uchwałach.

Do zadań Komisji do spraw Zagrożeń w Zakładach Górniczych należy:

- opiniowanie stanu rozpoznania i zwalczania zagrożeń w zakładach górniczych, zakładach wykonujących roboty geologiczne oraz zakładach prowadzących działalność określoną w art. 2 ust. 1 Pgg, w szczególności: tąpniętami i zawałami, metanowego, wyrzutami gazów i skał, pożarowego, klimatycznego, wybuchem pyłu węglowego oraz wodnego, w celu bezpiecznego prowadzenia robót w warunkach ich występowania;
- analiza i ocena stanu przewietrzania wyrobisk podziemnych z uwzględnieniem parametrów mikroklimatu powietrza kopalnianego na stanowiskach pracy;
- opiniowanie nowych systemów eksploatacji;
- opiniowanie projektów technicznych wraz z technologią dla rejonów wentylacyjnych ścian, w których prognoza metanowości bezwzględnej przewiduje przekroczenie 40 m³/min – o którym mowa w § 243a rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych (Dz. U. Nr 139, poz. 1169, z późn. zm.);
- opiniowanie:
 - kompleksowych projektów eksploatacji pokładów węgla kamiennego lub ich części, zaliczonych do odpowiednich stopni zagrożenia tąpniętami – o którym mowa w pkt 4.1.10 w załączniku nr 5 do ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki,
 - kompleksowych projektów eksploatacji złóż rud miedzi lub ich części, zaliczonych do odpowiednich stopni zagrożenia tąpniętami – o którym mowa w pkt 4.2.7 w załączniku nr 5 do ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki;
- opiniowanie projektów odmetanowania zakładów górniczych lub zakładów oraz projektów wydobycia metanu ze złóż węgla kamiennego przez otwory z powierzchni;
- opiniowanie projektów prowadzenia robót górniczych w rejonach szczególnie zagrożonych tąpniętami, pożarami, zapaleniem metanu, wyrzutami gazów i skał lub innymi zagrożeniami występującymi w związku z eksploatacją złóż;
- opiniowanie projektów wprowadzania wód technologicznych i innych do górotworu w aspekcie zagrożenia wodnego dla wyrobisk górniczych;
- opiniowanie projektów likwidacji zakładów górniczych lub zakładów lub ich oznaczonych części;
- opiniowanie projektów aktów normatywnych, Polskich Norm oraz rozwiązań organizacyjno-technicznych dotyczących zakresu działania Komisji.

W 2014 r. Komisja do spraw Zagrożeń w Zakładach Górniczych odbyła 10 posiedzeń.

Przedmiotem posiedzeń Komisji było opiniowanie: kompleksowych projektów eksploatacji pokładów i złóż zagrożonych tąpniętami oraz aneksów do tych projektów (18 przypadków), projektów technicznych ścian (5 przypadków), projektu kontynuacji eksploatacji (1 przypadek), projektu prowadzenia eksploatacji z zastosowaniem procesu podziemnego zgazowania węgla (1 przypadek) oraz projekt likwidacji zagrożenia ze strony spiętrzonej wody przy szybie (1 przypadek).

2.12. Nadzór nad szkoleniami w górnictwie

W ramach realizacji art. 170 ust. 3 Pgg organy nadzoru górniczego sprawowały nadzór i kontrolę nad szkoleniem osób wykonujących czynności w ruchu zakładu górniczego lub wykonujących roboty geologiczne, o których mowa w art. 86 Pgg. W tym zakresie przedstawiciele urzędów górniczych przeprowadzili kontrole w zakładach górniczych oraz jednostkach organizacyjnych trudniących się szkoleniem osób wykonujących czynności w ruchu zakładów górniczych. Kontrolami objęto między innymi:

- realizację szkoleń w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy ze szczególnym uwzględnieniem szkoleń wstępnych,
- realizację szkoleń wynikających z Pgg oraz przepisów wykonawczych do ww. ustawy,
- zasady adaptacji pracowników nowo przyjętych oraz dopuszczania pracowników do wykonywania pracy na określonych stanowiskach,
- prowadzenie dokumentacji szkoleniowej dla poszczególnych typów szkoleń,
- kadre wykładowców i instruktorów w zakresie posiadanych kwalifikacji i doświadczenia zawodowego, odpowiedniego do prowadzonego szkolenia,
- programy szkoleń oraz ich realizację,
- dokumentację szkoleniową.

Na kontrole w ww. zakresie pracownicy urzędów górniczych w 2014 r. przeznaczyci 124 roboczodniówki kontrolne. Przeprowadzone w ośrodkach szkoleniowych oraz w zakładach górniczych kontrole wykazały szereg nieprawidłowości, w tym:

- prowadzenie szkoleń w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy w oparciu o programy, które nie były zgodne z obowiązującymi ramowymi programami szkoleń, stanowiącymi załączniki do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 180 poz. 1860, z późn. zm.).
- prowadzenie dokumentacji niezgodnej z wymogami ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy,
- prowadzenie szkoleń w dziedzinie bhp przez wykładowców nieposiadających m.in. zasobu wiedzy i doświadczenia zawodowego zapewniającego właściwą realizację programów szkolenia,
- realizację szkoleń wstępnych pracowników firm usługowych (instruktaży ogólnych i stanowiskowych) niezgodnie z ustaleniami zawartymi w planach ruchu zakładów górniczych,
- potwierdzanie przez instruktorów przeprowadzenia instruktaży stanowiskowych pracownikom nowo przyjętym, pomimo ich nieobecności w pracy bądź pracy na innych zmianach,
- dopuszczanie do pracy w ruchu zakładu górniczego osób nieposiadających aktualnych szkoleń okresowych w zakresie bhp,
- dopuszczanie do pracy na stanowiskach górników w ruchu zakładu górniczego osób nieposiadających specjalistycznych przeszkoleń w ww. zakresie,
- brak ukończenia przez osoby dozoru ruchu kursów specjalistycznych z zakresu ratownictwa górniczego oraz szkoleń wynikających z § 17 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych,
- nieprawidłowości w zakresie szkolenia górników rabunkarzy – prowadzenie szkolenia przez instruktora nieposiadającego kwalifikacji górnika rabunkarza.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami zostały wydane decyzje nakazujące usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości, nałożone grzywny w drodze mandatów karnych lub zastosowano ostrzeżenia zgodnie z art. 41 Kodeksu wykroczeń.

2.13. Inspirowanie i wspomaganie badań naukowych w górnictwie

W 2010 r., na wniosek Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego, został uruchomiony strategiczny projekt badawczy pn. „Poprawa bezpieczeństwa pracy w kopalniach”. Projekt ten ogłosiło Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) – instytucja wspierająca polskie jednostki naukowe oraz przedsiębiorstwa w rozwijaniu ich zdolności do tworzenia i wykorzystywania rozwiązań opartych na wynikach badań naukowych.

Strategiczny projekt badawczy zawiera następujące zadania:

1. Opracowanie nowej kategoryzacji zagrożeń naturalnych w podziemnych zakładach górniczych wraz z jej doświadczalną weryfikacją.
2. Opracowanie zasad projektowania robót górniczych w warunkach występowania skojarzonego zagrożenia metanowo-pożarowego w aspekcie systemów przewietrzania w podziemnych zakładach górniczych wydobywających węgiel kamienny.
3. Opracowanie zasad pomiarów i badań parametrów powietrza kopalnianego dla oceny zagrożenia metanowego i pożarowego w podziemnych zakładach górniczych wydobywających węgiel kamienny.
4. Poprawa efektywności odmetanowania górotworu w warunkach dużej koncentracji wydobywania w podziemnych zakładach górniczych wydobywających węgiel kamienny.

5. Opracowanie zasad zatrudniania pracowników w warunkach zagrożenia klimatycznego w podziemnych zakładach górniczych.
6. Opracowanie rozwiązań z wykorzystaniem aparatury pomiarowej, które umożliwiają przeprowadzenie pomiarów oraz diagnozowanie kabli i przewodów elektroenergetycznych w wyrobiskach zagrożonych wybuchem metanu i/lub pyłu węglowego.
7. Opracowanie funkcjonalnego systemu bezprzewodowej łączności ratowniczej z możliwością stosowania w wyrobiskach zagrożonych wybuchem metanu i/lub pyłu węglowego.
8. Opracowanie systemu gazometrycznego powodującego natychmiastowe wyłączenie energii zasilającej maszyny i urządzenia w przypadku nagłego wypływu metanu ze zrobów do wyrobisk eksploatacyjnych.
9. Wyznaczanie współczynnika korekcji pomiędzy automatycznym pomiarem prędkości powietrza a uśrednioną wartością prędkości mierzoną anemometrem ręcznym.
10. Opracowanie systemu zarządzania zmęczeniem u pracowników zatrudnionych w wyrobiskach podziemnych zakładów górniczych wydobywających węgiel kamienny.
11. Opracowanie odzieży ochronnej dla ratowników górniczych.
12. Opracowanie systemów orientacji i sygnalizowania kierunku wycofania się załogi na drogach ucieczkowych w chodnikach przyścianowych.

Oczekuje się, że wdrożenie w zakładach górniczych produktów końcowych realizacji poszczególnych tematów będzie drogą do minimalizacji zagrożeń i zwiększenia poprawy bezpieczeństwa pracy w obszarach, które w ostatnich latach najczęściej wiązały się z wypadkami w zakładach górniczych.

Wyższy Urząd Górniczy w 2014 r. wnosił uwagi (pod kątem merytorycznym) do rocznych i półrocznych raportów z realizacji zadań badawczych nr 2, 5, 7, 8 i 9. Uwagi te były przedstawiane i wyjaśniane na posiedzeniach komitetu sterującego.

Ponadto w 2014 r. pracownicy Wyższego Urzędu Górniczego zaangażowani byli w zagadnienia dotyczące prowadzenia w czynnym zakładzie górniczym podziemnego zgazowania węgla.

Ponadto brali udział w:

- pracach Międzyresortowej Komisji do Spraw Najwyższych Dopuszczalnych Stężeń i Natężeń Czynników Szkodliwych dla Zdrowia w Środowisku Pracy, działającej przy CIOP-PIB w Warszawie,
- pracach następujących Komitetów Technicznych Polskiego Komitetu Normalizacyjnego:
 - nr 275 ds. Techniki i Zagrożeń w Górnictwie,
 - nr 157 ds. Zagrożeń Fizycznych w Środowisku Pracy,
 - nr 21 ds. Środków Ochrony Indywidualnej,
 - nr 6 ds. Systemów Zarządzania.

Na zlecenie Wyższego Urzędu Górniczego, przy finansowym wsparciu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Główny Zakład Ochrony Powierzchni i Obiektów Budowlanych Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach wykonał pracę badawczą pn.: „Metodyka oceny zagrożeń ze strony wyrobisk górniczych mających połączenie z powierzchnią usytuowanych na terenach zlikwidowanych podziemnych zakładów górniczych”. W oparciu o wytyczne zawarte w metodyce, w latach 2013-2014 Przedsiębiorstwo Miernictwa Górniczego Spółka z o.o. w Katowicach, na zlecenie Prezesa WUG, wykonało opracowanie pn. „Inwentaryzacja wszystkich wyrobisk górniczych mających połączenie z powierzchnią, znajdujących się na terenie zlikwidowanych kopalń węgla kamiennego Zagłębia Dąbrowskiego”. Zinventaryzowano łącznie 685 wyrobisk byłych kopalń: „Grodziec”, „Jowisz”, „Niwka-Modrzejów”, „Paryż”, „Saturn” i „Sosnowiec”, usytuowanych na obszarze administracyjnym gmin: Będzin (174 wyrobiska), Czeladź (21 wyrobisk), Dąbrowa Górnicza (121 wyrobisk), Mysłowice (5 wyrobisk), Psary (1 wyrobisko), Sosnowiec (345 wyrobisk), Strzyżowice (9 wyrobisk) i Wojkowice (9 wyrobisk). Wyniki inwentaryzacji, w postaci analogowej oraz cyfrowej, przekazano do Samodzielnego Wydziału – Archiwum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej w Wyższym Urzędzie Górniczym oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Poinformowano również organy samorządowe, których tereny były przedmiotem inwentaryzacji, o możliwości korzystania ze zgromadzonych materiałów. Kolejnymi etapami rozpoznania będą pozostałe kopalnie węgla kamiennego GZW, kopalnie węgla kamiennego, barytu i rud metali kolorowych na Dolnym Śląsku, kopalnie rud metali kolorowych i kopalnie pozostałe. W ocenie autorów metodyki inwentaryzacją objęte zostanie około 3000 wyrobisk.

Inwentaryzacje wychodzą naprzeciw zapotrzebowaniu samorządów i administracji różnego szczebla na informację o zagrożeniach dla bezpieczeństwa powszechnego ze strony zlikwidowanych zakładów górniczych. Znajdą one zastosowanie przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin na terenach po działalności górniczej oraz wydawaniu przez wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Raporty inwentaryzacyjne pomogą potencjalnym inwestorom zaprojektować budynki oraz inne obiekty użyteczności publicznej odpowiednio do uwarunkowań.

3. Działalność kontrolna Wyższego Urzędu Górniczego w jednostkach podległych oraz kontrola wewnętrzna

Działalność kontrolna Wyższego Urzędu Górniczego w jednostkach podległych realizowana była przede wszystkim w oparciu o zatwierdzony przez Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego „Plan kontroli okręgowych urzędów górniczych i SUG w 2014 r.” przez Samodzielny Wydział do spraw Kontroli, a od dnia 1 kwietnia 2014 r. – Biuro Kontroli i Audytu Wewnętrznego.

Działalność kontrolna realizowana była w oparciu o ustawę z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. Nr 185, poz. 1092) oraz Standardy kontroli w administracji rządowej, zatwierdzone przez Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w dniu 10 lutego 2012 r., jak również akty wewnętrzne Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego.

Realizując zatwierdzony przez Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego „Plan kontroli okręgowych urzędów górniczych i SUG w 2014 r.” przeprowadzono pięć kontroli planowanych w jednostkach podległych i nadzorowanych, a mianowicie w:

- Okręgowym Urzędzie Górniczym we Wrocławiu w terminie od 10 do 14 lutego 2014 r.,
- Okręgowym Urzędzie Górniczym w Katowicach w terminie od 7 do 11 kwietnia 2014 r.,
- Okręgowym Urzędzie Górniczym w Gliwicach w dniach 14, 15 i od 19 do 21 maja 2014 r.
- Specjalistycznym Urzędzie Górniczym w dniach 11, 14, 15, 17 i 18 lipca 2014 r.,
- Okręgowym Urzędzie Górniczym w Warszawie w terminie od 1 do 5 września 2014 r.

W związku z wynikami przeprowadzonych kontroli w każdym przypadku zaszła potrzeba zobowiązania dyrektora kontrolowanego urzędu górniczego do podjęcia działań służących poprawie funkcjonowania urzędu. Zalecenia sformułowano w ramach wystąpień pokontrolnych Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego. Dyrektorzy urzędów górniczych pisemnie informowali Prezesa WUG o podjętych działaniach dla realizacji zaleceń pokontrolnych.

W 2014 r., poza kontrolami planowanymi, na polecenie Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego przeprowadzone zostały dwie kontrole w trybie uproszczonym:

- w Okręgowym Urzędzie Górniczym w Gliwicach w dniach 30 stycznia i 3 lutego 2014 r. przez Departament Górnictwa WUG. W wyniku kontroli nie zachodziła potrzeba wydania zaleceń pokontrolnych;
- w Okręgowym Urzędzie Górniczym w Katowicach w dniach 8, 9, 10, 11 i 16 grudnia 2014 r. przez Biuro Kontroli i Audytu Wewnętrznego. Na podstawie stwierdzeń zawartych w sprawozdaniu z kontroli Prezes Wyższego Urzędu Górniczego zobowiązał dyrektora Urzędu do podjęcia działań służących poprawie funkcjonowania Urzędu.

W ramach realizacji „Planu kontroli komórek Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r.” Biuro Kontroli i Audytu Wewnętrznego przeprowadziło w dniach od 17 do 20 i 24 listopada 2014 r. kontrolę planowaną w Departamencie Ochrony Środowiska i Gospodarki Złożem WUG. W związku z wynikami kontroli, Prezes Wyższego Urzędu Górniczego skierował do dyrektora Departamentu wystąpienie pokontrolne zawierające ocenę działalności oraz wnioski i zalecenia pokontrolne.

4. Rozpatrywanie skarg i wniosków

W 2014 r. do Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach wpłynęło 35 spraw (skarg).

Z załatwionych 35 skarg:

- 22 skargi związane były z działalnością organów nadzoru górniczego lub pracowników tych organów;
- 13 skarg dotyczyło działalności nadzorowanych przedsiębiorców górniczych lub innych podmiotów, w tym:
 - ▶ 4 skargi dotyczyły działalności podziemnych zakładów górniczych,
 - ▶ 8 skarg dotyczyło działalności odkrywkowych zakładów górniczych,
 - ▶ 1 skarga dotyczyła działalności przedsiębiorstwa prowadzącego roboty geologiczne (wiertnicze).

19 skarg Wyższy Urząd Górniczy załatwił we własnym zakresie, a 16 skarg przekazano do załatwienia według właściwości rzeczowej.

Tabela 13. Zestawienie załatwionych skarg i wniosków w 2014 r. przez Wyższy Urząd Górniczy, okręgowe urzędy górnicze i SUG

L.p	Jednostka organizacyjna	załatwiono w roku 2014			sposób załatwienia			przeteryminowano (ogółem z kol. 3 i 4)
		w tym		ogółem (3 + 4)	pozytywny	negatywny	inny	
		przekazano wg właściwości	załatwiono we własnym zakresie					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Wyższy Urząd Górniczy								
-	-	16	19	35	1	17	1	0
JEDNOSTKI PODLEGLÉ I NADZOROWANE – okręgowe urzędy górnicze i SUG								
1	OUG w Gliwicach	2	17	19	8	9	0	0
2	OUG w Katowicach	1	4	5	1	3	0	0
3	OUG w Kielcach	0	26	26	12	14	0	0
4	OUG w Krakowie	0	9	9	1	8	0	0
5	OUG w Krośnie	1	12	13	3	9	0	0
6	OUG w Lublinie	2	14	16	10	4	0	0
7	OUG w Poznaniu	0	21	21	9	11	1	0
8	OUG w Rybniku	0	1	1	1	0	0	0
9	OUG w Warszawie	0	19	19	8	11	0	0
10	OUG w Wrocławiu	0	12	12	0	12	0	1
11	SUG	1	2	3	1	1	0	0
OUG + SUG		7	137	144	54	82	1	1
Razem (WUG + OUG + SUG)		23	156	179	55	99	2	1

W zakresie podjętych rozstrzygnięć przez Wyższy Urząd Górniczy, z ogólnej liczby 19 skarg rozpatrzonych w okresie sprawozdawczym, 1 uznano za zasadną. W 17 przypadkach wniesione skargi uznano za bezzasadne. W odniesieniu do 1 skargi postępowanie zakończone zostało „innym” rozstrzygnięciem – decyzją Prezesa.

Do okręgowych urzędów górniczych i SUG w 2014 r. wpłynęły 144 skargi i wnioski, z których urzędy górnicze rozpatrzyły we własnym zakresie 137 spraw, a 7 przekazano do załatwienia innym organom, zgodnie z właściwością miejscową i rzeczową.

W zakresie rozstrzygnięć, z ogólnej liczby 137 skarg i wniosków załatwionych przez okręgowe urzędy górnicze i SUG, 54 sprawy uznano za zasadne. W 82 przypadkach wniesione skargi i wnioski, po ich rozpatrzeniu, uznano za niezasadne.

Wszystkie skargi i wnioski skierowane w okresie sprawozdawczym do Wyższego Urzędu Górniczego zostały rozpatrzone i załatwione w terminach wynikających z Kodeksu postępowania administracyjnego. W okręgowych urzędach górniczych w jednym przypadku nie dochowano terminu załatwienia sprawy.

Większość skarg i wniosków (103 sprawy) załatwionych przez organy nadzoru górniczego dotyczyła spraw związanych ze stosowaniem Pgg, a mianowicie:

- naruszenia warunków koncesji – 46 spraw;
- naruszenia przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy – 23 sprawy;
- uciążliwości bądź naruszania przepisów obowiązujących przy prowadzeniu robót strzałowych – 11 spraw;
- oddziaływania robót górniczych na środowisko – 10 spraw;
- niezgodności prowadzenia ruchu z ustaleniami planu ruchu lub brak planu ruchu – 7 spraw;

- usuwania szkód górniczych – 3 sprawy;
- inne – 3 sprawy.

W zakresie skarg dotyczących działalności organów nadzoru górniczego lub jego pracowników przyczyny ich wniesienia można przypisać do następujących grup tematycznych:

- domniemanie skarżących o nierzetelnym lub nieskutecznym wykonaniu czynności kontrolnych przez pracowników urzędów górniczych w zakładach górniczych – 18 skarg,
- podejrzenie o nieetyczne postępowanie osób kierownictwa lub pracowników inspekcyjno-technicznych urzędów górniczych – 4 skargi.

5. Reprezentowanie Skarbu Państwa w sprawach z tytułu szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego

Zgodnie z art. 146 ust. 4 Pgg, jeżeli nie istnieje przedsiębiorca odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną ruchem zakładu górniczego ani jego następcą prawną, za szkodę odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez właściwy miejscowo organ nadzoru górniczego.

Do dnia 31 grudnia 2014 r. do dyrektorów okręgowych urzędów górniczych będących reprezentantami Skarbu Państwa w sprawach o roszczenia z art. 146 ust. 4 Pgg wpłynęło 14 spraw o naprawę szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego. W 12 przypadkach dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych, wyjaśniając kwestie odpowiedzialności Skarbu Państwa, odmówili zawarcia ugody, a 2 sprawy były w toku. Przed sądem powszechnym toczą się 2 sprawy z udziałem Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, sprawującej ze względu na wartość przedmiotu sporu zastępstwo procesowe.

6. Działalność legislacyjna

Opracowywanie projektów aktów normatywnych

W 2014 r. Prezes Wyższego Urzędu Górniczego:

1. Kontynuował prace legislacyjne dotyczące projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wyrobów dopuszczanych do stosowania w zakładach górniczych;
2. Podjął i zakończył prace legislacyjne dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Środowiska zmieniającego rozporządzenie w sprawie zagrożeń naturalnych w zakładach górniczych, przesuującego datę wejścia w życie nowelizowanego aktu na 1 stycznia 2016 r. (akt został ogłoszony w Dz. U. poz. 1654);
3. Podjął prace legislacyjne dotyczące projektów rozporządzeń Ministra Środowiska:
 - a. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych,
 - b. w sprawie dokumentacji mierniczo-geologicznej,
 - c. w sprawie utworzenia Okręgowego Urzędu Górniczego w Gdańsku,
 - d. w sprawie nazw, siedzib i właściwości miejscowej okręgowych urzędów górniczych,
 - e. zmieniającego rozporządzenie w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania w sprawie uznania kwalifikacji do wykonywania górniczych zawodów regulowanych.

W 2014 r. przedstawiciele Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego brali aktywny udział m.in.:

1. w pracach rządowych i parlamentarnych dotyczących:
 - a. projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2352), uchwalonej 11 lipca 2014 r. (Dz. U. poz. 1133) – tzw. ustawy węglowodorowej,
 - b. projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów (druk sejmowy nr 2331) – tzw. III ustawy o deregulacji zawodów;
2. w rządowych pracach legislacyjnych dotyczących szeregu aktów wykonawczych do ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze, w szczególności będących we właściwości Ministra Gospodarki.

Ponadto w Wyższym Urzędzie Górniczym przygotowano projekt obwieszczenia Ministra Środowiska w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie zagrożeń naturalnych w zakładach górniczych (akt został ogłoszony w Dz. U. poz. 1129).

Opiniowanie projektów aktów normatywnych i innych dokumentów rządowych oraz projektów aktów prawa Unii Europejskiej

W okresie sprawozdawczym Wyższy Urząd Górniczy uczestniczył w procesie tworzenia aktów normatywnych oraz innych dokumentów rządowych w ramach uzgodnień, konsultacji publicznych lub opiniowania, w tym przez udział w konferencjach uzgodnieniowych i komisjach prawniczych. Udział Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r. w postępowaniu legislacyjnym dotyczącym projektów aktów normatywnych odbywał się dwutorowo, tj. przez:

- przedstawienie stanowiska Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego bezpośrednio organowi występującemu z inicjatywą prawodawczą lub Ministrowi Środowiska;
- przedstawienie stanowiska Wyższego Urzędu Górniczego w sprawach projektów, które zostały otrzymane za pośrednictwem Ministerstwa Środowiska albo zostały poddane analizie z inicjatywy Wyższego Urzędu Górniczego.

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r. uczestniczył łącznie w 140 postępowaniach legislacyjnych.

7. Współpraca z instytucjami publicznymi i przedsiębiorcami

W 2014 r. Wyższy Urząd Górniczy prowadził stałą współpracę z ministerstwami, centralnymi urzędami administracji rządowej, innymi urzędami administracji państwowej i samorządowej oraz pozostałymi instytucjami publicznymi.

4 kwietnia 2014 r. zawarte zostało Porozumienie o współpracy Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z Prezesem Wyższego Urzędu Górniczego, w którym strony zobowiązały się do współdziałania w zakresie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska na każdym etapie robót poszukiwawczo-rozpoznawczych węglowodorów ze złóż niekonwencjonalnych oraz wydobywania węglowodorów ze złóż niekonwencjonalnych. Współpraca odbywała się na szczeblu: centralnym – pomiędzy Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska (GIOŚ) a Prezesem Wyższego Urzędu Górniczego oraz terenowym – pomiędzy wojewódzkimi inspektorami ochrony środowiska a dyrektorami okręgowych urzędów górniczych i była realizowana poprzez:

- wymianę informacji, sprawozdań oraz wniosków wynikających z analizowanych problemów w skali krajowej o istotnym znaczeniu dla środowiska;
- wzajemne informowanie się o stwierdzonych w trakcie kontroli nieprawidłowościach;
- prowadzenie skoordynowanych czynności kontrolnych;
- przekazywanie informacji istotnych ze względu na przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym oraz współdziałanie w przypadku wystąpienia poważnych awarii będących następstwem robót poszukiwawczo-rozpoznawczych węglowodorów niekonwencjonalnych oraz wydobywania węglowodorów ze złóż niekonwencjonalnych;
- informowanie i zapraszanie drugiej strony na szkolenia, sympozja, konferencje naukowe oraz ćwiczenia praktyczne organizowane przez WUG albo GIOŚ.

W 2014 r. w ramach systemu nadzoru rynku Prezes WUG kontynuował współpracę z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Współdziałanie między obu podmiotami reguluje porozumienie o współpracy pomiędzy Prezesem Wyższego Urzędu Górniczego a Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zawarte 27 sierpnia 2012 r. Jego celem było ustalenie skutecznych mechanizmów komunikacji i koordynacji działań w zakresie systemu kontroli wyrobów wprowadzonych do obrotu i przeznaczonych do stosowania w zakładach górniczych. Współdziałanie obu instytucji polega m.in. na wzajemnym udostępnianiu danych dotyczących systemu kontroli wyrobów, współdziałaniu w tworzeniu projektów aktów prawnych w zakresie systemu kontroli wyrobów.

W okresie sprawozdawczym urzędy górnicze współpracowały także z Głównym Inspektorem Pracy na mocy porozumienia w sprawie zasad współdziałania organów nadzoru górniczego z Państwową Inspekcją Pracy, zawartego 26 lutego 2013 r. W 2014 r. w ramach współpracy z Państwową Inspekcją Pracy urzędy górnicze współdziałały z organami PIP w przeprowadzaniu kontroli w wybranych zakładach górniczych oraz w załatwianiu skarg i wniosków dotyczących warunków pracy górników. Celem współpracy było także sprawdzenie stosowanej w kopalniach profilaktyki zagrożeń wypadkowych oraz zagrożeń czynnikami szkodliwymi dla zdrowia (przede wszystkim w odniesieniu do stanowisk pracy pod ziemią), a także przestrzeganie prawa pracy i przepisów bhp przez pracodawców.

Prezes WUG prowadził również stałą współpracę z Prezesem Urzędu Dozoru Technicznego, kierując się zapisami porozumienia zawartego w dniu 26 lutego 2013 r. Współpraca dotyczyła wymiany doświadczeń w zakresie bezpieczeństwa urządzeń technicznych, prowadzenia analiz w zakresie oceny bezpieczeństwa funkcjonowania urządzeń technicznych w zakładach górniczych, jak również wymiany informacji przy opiniowaniu projektów i ocenie obowiązujących aktów prawnych oraz norm w dziedzinach zainteresowania urzędów górniczych oraz Urzędu Dozoru Technicznego.

W 2014 r. Wyższy Urząd Górniczy kontynuował rozpoczętą w 2009 r. współpracę z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w zakresie działań prewencyjnych zmierzających do ograniczenia ryzyka zaistnienia wypadków i niebezpiecznych zdarzeń związanych z zagrożeniami występującymi w górnictwie, szczególnie w górnictwie podziemnym. W ramach tej współpracy w 2014 r. zostały wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych materiały promujące bezpieczeństwo i higienę pracy: 4 broszury i 4 ulotki o tematyce dotyczącej zagrożeń występujących w górnictwie.

Dominującą formą współpracy urzędów górniczych z organami samorządu terytorialnego była działalność zespołów porozumiewawczych i konsultacyjnych. Zadaniem tych gremiów jest tworzenie platformy dla realizacji warunków zrównoważonego rozwoju gmin górniczych, umożliwienie wykonywania uprawnień przedsiębiorcy, wynikających z koncesji na wydobywanie kopaliny oraz dążenie do minimalizacji i terminowego naprawienia szkód wyrządzonych ruchem zakładów górniczych. Ważnym celem posiedzeń zespołów porozumiewawczych – w których obok przedstawiciele nadzoru górniczego zasiadają samorządowcy i przedsiębiorcy górniczy – jest kształtowanie niekonfliktowych warunków prowadzenia eksploatacji górniczej pod terenami gmin górniczych oraz właściwa koordynacja prac projektowych, profilaktycznych i naprawczych.

W 2014 r. w obszarach konfliktowych dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych zwołali 22 posiedzenia 12 zespołów porozumiewawczych.

Przedmiotem posiedzeń były w szczególności zagadnienia związane z: ochroną obiektów budowlanych i infrastruktury technicznej przed skutkami eksploatacji górniczej, naprawą szkód w obiektach budowlanych, kanalizacją i ciągami komunikacyjnymi oraz profilaktyką górniczą i budowlaną, mającą za zadanie minimalizację wpływów górniczych wraz z prognozami wpływów tej eksploatacji.

W zakresie ochrony obiektów położonych na terenach górniczych kopalń rud miedzi obejmujących miasto Polkowice i miasto Lubin działają 2 zespoły porozumiewawcze, zwoływane na wniosek strony samorządowej lub przedsiębiorcy. W 2014 r. żadna ze stron nie wystąpiła o zwołanie posiedzenia zespołów.

8. Współpraca z zagranicą

Jedną z form doskonalenia metod pracy polskiego nadzoru górniczego jest czerpanie z doświadczeń urzędów górniczych i pokrewnych instytucji na całym świecie. Z drugiej strony polski nadzór górniczy chętnie dzieli się wiedzą z partnerami z innych krajów oraz bierze aktywny udział w ważnych międzynarodowych wydarzeniach świata górniczego.

W 2014 r. w ramach współpracy z zagranicznymi jednostkami nadzoru górniczego, jednostkami badawczymi i uniwersyteckimi oraz instytucjami Unii Europejskiej 21 pracowników urzędów górniczych odbyło 15 podróży służbowych do 7 krajów: Belgii, Irlandii, Luksemburga, Niemiec, Czech, Republiki Południowej Afryki i Hiszpanii. Pracownicy Wyższego Urzędu Górniczego i okręgowych urzędów górniczych uczestniczyli w międzynarodowych konferencjach, podczas których brali udział w obradach oraz odbywali spotkania i prowadzili rozmowy z przedstawicielami administracji rządowej, organizacji międzynarodowych, świata nauki i przemysłu. Brali również udział w posiedzeniach grup roboczych działających przy Komisji Europejskiej.

Na międzynarodowym forum wygłosili 2 referaty zatytułowane:

- „Poprawa bezpieczeństwa pracy w kopalniach węgla kamiennego w aspekcie zwalczania zagrożenia metanowego”;
- „Efekty działań organów nadzoru górniczego wynikających z realizacji wniosków komisji powypadkowych w kopalniach rud miedzi”.

Najważniejsze zagadnienia, z jakimi zapoznali się podczas podróży, to:

- nowości techniczne i technologiczne z różnych dziedzin górnictwa;
- wnioski wyciągnięte z największych katastrof w górnictwie;
- najnowsze trendy i technologie w zakresie efektywnej i bezpiecznej eksploatacji kopalni mineralnych pod kątem wentylacji podziemnych zakładów górniczych;
- elementy kluczowe dla bezpieczeństwa i środowiska w aspekcie prowadzenia niezależnej weryfikacji;
- tematy związane z gospodarowaniem odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego.

W 2014 r. pracownicy urzędów górniczych uczestniczyli w 2 konferencjach i w 1 warsztatach międzynarodowych:

- 10. Międzynarodowy Kongres Wentylacji Kopalń – IMVC 2014, (Sun City, Republika Południowej Afryki);
- 20. Spotkanie Szefów Urzędów Górniczych Krajów Europejskich, (Dublin, Irlandia);
- Warsztaty na temat elementów kluczowych dla bezpieczeństwa i środowiska, (Bruksela, Belgia).

W 2014 r. pracownicy urzędów górniczych wzięli udział w pracach następujących grup i komitetów działających przy Komisji Europejskiej:

- Stała Grupa Robocza do spraw Górnictwa i Innych Gałęzi Przemysłu Wydobywczego Komitetu Doradczego Komisji Europejskiej ds. Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy – 2 posiedzenia;
- Grupa współpracy administracyjnej ATEX-ADCO dla Dyrektywy 94/9/WE (Urządzenia i systemy ochronne przeznaczone do użytku w przestrzeniach zagrożonych wybuchem) – 2 posiedzenia;
- Grupa robocza ATEX działająca w ramach Dyrektywy 94/9/WE (Urządzenia i systemy ochronne przeznaczone do użytku w przestrzeniach zagrożonych wybuchem) – 2 posiedzenia;
- Grupa współpracy administracyjnej MD ADCO działająca w ramach dyrektywy w sprawie maszyn 2006/42/WE oraz 98/37/WE – 1 posiedzenie;
- Grupa Europejskiego Forum Podmorskiego Sektora Ropy Naftowej i Gazu Ziarnego (EUOAG) – 1 posiedzenie.
- Komitet Doradczy utworzony na podstawie art. 37 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/UE w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich – 1 posiedzenie.
- Komitet ds. dostosowania do postępu naukowego i technicznego zapisów dyrektywy 2006/21/WE w sprawie gospodarowania odpadami z przemysłu wydobywczego – 1 spotkanie.
- Techniczna Grupa Robocza w sprawie przeglądu dokumentu referencyjnego BREF dla odpadów pochodzących z przemysłu wydobywczego – 1 spotkanie.

Przedstawiciele WUG wzięli udział w 2 posiedzeniach Dwustronnej Międzyrządowej Komisji ds. współpracy przy eksploatacji złóż węgla kamiennego w rejonie wspólnej polsko-czeskiej granicy państwowej. Posiedzenia odbyły się po podjęciu uchwały zmieniającej skład osobowy polskiej części DMK. Komisja działa od 1984 r. i została powołana na mocy porozumienia między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządem Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. W trakcie spotkań rozmawiano m.in. o prowadzonej i projektowanej przez przedsiębiorcę czeskiego eksploatacji górniczej w rejonie granicy polsko-czeskiej w kontekście jej ewentualnego oddziaływania na powierzchnię w polskich gminach.

W 2014 r. w Wyższym Urzędzie Górniczym odbyły się spotkania z przedstawicielami organów nadzoru górniczego i innych instytucji związanych z branżą górniczą z Ukrainy, Gruzji, Kanady i Albanii. Goście zapoznali się z funkcjonowaniem polskiego nadzoru górniczego, jego strukturą organizacyjną, kompetencjami i podstawami prawnymi działalności.

9. Działalność informacyjna i wydawnicza

Urzędy górnicze jako jednostki administracji publicznej zobowiązane są do zapewnienia obywatelom dostępu do informacji publicznej. To prawo obywatelskie realizowane jest w pierwszym rzędzie poprzez Biuletyn Informacji Publicznej. BIP to system stron internetowych służący powszechnemu i bezpłatnemu dostępowi do informacji publicznej.

Strony Biuletynu Informacji Publicznej WUG, okręgowych urzędów górniczych oraz SUG były na bieżąco prowadzone i uzupełniane. Dokonywane aktualizacje dotyczyły:

- projektów aktów normatywnych oraz projektów dokumentów rządowych opracowywanych w Wyższym Urzędzie Górniczym,
- strategii działania urzędów górniczych,
- stanu przyjmowanych spraw,
- stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w górnictwie,
- liczby przeprowadzonych kontroli,
- działalności kontrolnej urzędów górniczych,
- majątku będącego w dyspozycji urzędów górniczych.

W 2014 r., podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej informacji publikowanych było w serwisie internetowym Wyższego Urzędu Górniczego. Na bieżąco aktualizowano podstawowe działy strony internetowej WUG. W dziale „Aktualności” informowano o bieżącej działalności urzędów górniczych w całej Polsce.

Równocześnie starano się poszerzyć zakres i różnorodność form komunikacji z odbiorcą. W serwisie YouTube funkcjonuje kanał Wyższego Urzędu Górniczego, dzięki czemu istnieje dodatkowa możliwość publikacji filmów i animacji filmowych o najbardziej typowych wypadkach i zjawiskach pod ziemią. Warto podkreślić, że z materiałów prewencyjnych publikowanych na stronie internetowej WUG oraz w serwisie YouTube chętnie korzystają przedsiębiorcy górniczy i organy nadzoru górniczego z zagranicy, którzy zwracali się z prośbą o możliwość ich wykorzystania.

Wyższy Urząd Górniczy od 1996 r. wydaje miesięcznik „Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie”, który jest periodykiem naukowo-technicznym. Na jego łamach publikowane są specjalistyczne artykuły dotyczące aktualnych zagadnień bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony środowiska w górnictwie. Miesięcznik „Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie” składał się z trzech części. Część pierwsza – podstawowa – zawiera artykuły o charakterze naukowym i technicznym. Część drugą zajmują stałe rubryki, tj.: opisy wypadków (z załączoną tabelą wypadkowości w górnictwie), normalizacja, kronika, przegląd aktów normatywnych, wiadomości ze świata, a także zestawienie dopuszczeń Prezesa WUG do stosowania w zakładach górniczych maszyn i urządzeń oraz materiałów i sprzętu strzałowego. Trzecia część dotyczy historii i współczesności górnictwa.

Miesięcznik stanowi forum wymiany doświadczeń środowiska naukowego oraz kadry inżyniersko-technicznej. W ramach działań na rzecz podniesienia poziomu merytorycznego czasopisma od 2009 r. funkcjonuje Rada Programowa, w skład której powołano pracowników naukowych uczelni i instytutów naukowo-badawczych.

W 2014 r. wydano 12 numerów miesięcznika. Opublikowano w nich 84 artykuły naukowo-techniczne, w tym 73 artykuły recenzowane, 1 komunikat i 10 artykułów historycznych. Spośród artykułów recenzowanych i opiniowanych, 11 przygotowali pracownicy urzędów górniczych.

W 2014 r. **średni nakład miesięcznika wynosił 750 egzemplarzy miesięcznie. W ramach prenumeraty** rozprowadzano co miesiąc 353 płatne egzemplarze miesięcznika. Około 50 egzemplarzy było rozdysponowywanych w Wyższym Urzędzie Górniczym, okręgowych urzędach górniczych i SUG. Ponadto pismo wysyłano do 18 zagranicznych urzędów górniczych, 18 pracowników naukowych (w tym członków Rady Programowej) oraz do bibliotek naukowych, muzeów, central związkowych, administracji państwowej, władz województwa śląskiego, PIP, CSRG S.A., Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej, spółek wydawniczych współpracujących z miesięcznikiem oraz autorów publikacji. Wysyłka krajowa obejmowała średnio 80 bezpłatnych egzemplarzy miesięcznie.

W ramach działań na rzecz podniesienia poziomu merytorycznego miesięcznika w 2014 r. objęto go oceną w dwóch referencyjnych bazach danych: BazTech i IndexCopernicus (ICV-5,14). Zgodnie z sugestią Rady Programowej starano się też zachować równowagę między artykułami naukowymi i technicznymi. Stosownie do komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 grudnia 2013 r. publikacjom w miesięczniku „Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie” przyznano 3 punkty dla potrzeb parametrycznej oceny jednostek naukowych.

W okresie sprawozdawczym WUG kontynuował propagowanie wiedzy z zakresu zagrożeń powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sposobów przeciwdziałania tym zagrożeniom. Na stronie internetowej Wyższego Urzędu Górniczego dostępne były broszury oraz ulotki o tematyce prewencyjnej, obejmującej różne aspekty zagrożeń życia i zdrowia pracowników przemysłu wydobywczego, z możliwością pobrania i wydruku.

W ramach współpracy z ZUS w 2014 r.:

1. Wykonane zostały dwa filmy szkoleniowe dotyczące:

- zagrożenia opadem skał ze stropu i ociosu oraz zawałem skał stropowych,
- wypadków związanych z transportem na przenośnikach taśmowych w podziemnych zakładach górniczych,

2. Wydane zostały 4 broszury i 4 ulotki o tematyce zagrożeń występujących w górnictwie:

a. broszury:

- „Roboty spawalnicze w zakładzie górniczym”;
- „Zagrożenie pyłami szkodliwymi dla zdrowia”;
- „Zawały stropu i opady skał jako podstawowe zagrożenie przy prowadzeniu robót górniczych”;
- „Zwalczanie zagrożenia metanowego w rejonie skrzyżowania ściany z wyrobiskami przyścianowymi”;

b. ulotki:

- „Przestrzeganie zasad bezpiecznego użytkowania maszyn podstawą bezpiecznej pracy”;
- „Polskie Normy – sprawdzone zasady techniki stosowane w górnictwie”;
- „Bezpieczne stosowanie materiałów chemicznych w górnictwie podziemnym”;
- „Zagrożenie siarkowodorowe podczas poszukiwań i eksploatacji węglowodorów”.

Wyższy Urząd Górniczy, przy współudziale Zarządu Głównego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa oraz Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach, zorganizował XVI Konferencję pt.: „Problemy Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Polskim Górnictwie”. Konferencja odbyła się w dniach 1 i 2 kwietnia 2014 r. w Zawierciu i stanowiła kontynuację corocznego cyklu spotkań na temat działań podejmowanych dla poprawy bezpieczeństwa pracy osób zatrudnionych w zakładach górniczych: podziemnych, odkrywkowych, otworowych. Celem tej cyklicznej konferencji było i będzie nadal propagowanie działań zmierzających do poprawy stanu bezpieczeństwa, zmniejszenia uciążliwości pracy i zwalczania czynników szkodliwych dla zdrowia osób zatrudnionych w zakładach górniczych.

10. Zatrudnienie i budżet

Zatrudnienie w urzędach górniczych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. w Wyższym Urzędzie Górniczym były zatrudnione 163 osoby, w tym:

- 21 osób na stanowiskach kierowniczych,
- 55 pracowników inspekcyjno-technicznych,
- 52 pracowników merytorycznych,
- 19 pracowników administracji,
- 5 kierowców,
- 11 pracowników obsługi i dyspozytorów.

W okręgowych urzędach górniczych i SUG na dzień 31 grudnia 2014 r. zatrudnionych było 349 osób, w tym:

- 31 osób kierownictwa,
- 227 pracowników inspekcyjno-technicznych,
- 31 pracowników merytorycznych,
- 42 pracowników administracji,
- 10 kierowców,
- 8 pracowników obsługi.

W 2014 r. do pracy w Wyższym Urzędzie Górniczym przyjęto 14 osób, a w okręgowych urzędach górniczych i SUG – 26. W tym samym okresie w urzędach górniczych rozwiązano stosunek pracy z 30 pracownikami, z tego w WUG z 11, a w pozostałych urzędach z 19. 6 pracowników zostało przeniesionych do pracy w WUG.

Realizacja budżetu urzędów górniczych

Wyższy Urząd Górniczy realizował w 2014 r. część 60. budżetu państwa, sklasyfikowany był w dziale 750 – Administracja publiczna, obejmującym:

- rozdział 75001 – Urzędy naczelnych i centralnych organów administracji rządowej, tj. Wyższy Urząd Górniczy,
- rozdział 75007 – Jednostki terenowe podległe naczelnym i centralnym organom administracji rządowej tj. okręgowe urzędy górnicze i SUG,
- rozdział 75094 – Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze.

Wszystkie wydatki sklasyfikowane w wyżej wymienionych rozdziałach finansowane były wyłącznie z budżetu państwa. Wyższy Urząd Górniczy był jedynym dysponentem środków budżetowych.

Wykonanie dochodów Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r. przedstawiono w tabeli 14.

Tabela 14. Dochody budżetowe w tys. zł

Wyszczególnienie	Ustawa budżetowa na 2014 r.	Budżet po zmianach	Wykonanie 2014 r.	Kolumna 4 / Kolumna 3 %
1	2	3	4	5
Część – 60. budżetu ogółem	1.020	1.020	1.146	112,3
Dział 750 Administracja publiczna	1.020	1.020	1.146	112,3

Dominującą pozycję w dochodach budżetowych (79,3%) stanowiły opłaty wnoszone przez osoby ubiegające się o stwierdzenie kwalifikacji określonych w art. 58 ust. 1 i 2 Pgg.

Opłaty te (tj. opłata egzaminacyjna oraz opłata za wydanie świadectwa stwierdzającego kwalifikacje) zgodnie z art. 66 Pgg w 2014 r. wynosiły 295,62 zł.

Tabela 15. Wydatki budżetowe w tys. zł

Wyszczególnienie	Ustawa budżetowa na 2014 r.	Budżet po zmianach	Wykonanie 2014 r.	Kolumna 4 / Kolumna 3 %
1	2	3	4	5
Ogółem część 60.	53.911	57.653	57.246	99,3
z tego:				
- świadczenia na rzecz osób fizycznych	43	281	267	95,0
- wydatki bieżące	52.949	54.241	54.054	99,7
- wydatki majątkowe	919	3.131	2.925	93,4

Wykonanie wydatków budżetowych Wyższego Urzędu Górniczego w 2014 r. przedstawiono w tabeli 15.

Do planowanych wydatków budżetowych Wyższego Urzędu Górniczego określonych w ustawie budżetowej na 2014 r. w wysokości 53.911 tys. zł wprowadzono zmiany decyzjami centralnymi, co zwiększyło budżet Wyższego Urzędu Górniczego do wysokości 57.653 tys. zł.

Wyższy Urząd Górniczy realizował w 2014 r. zadania w układzie zadaniowym. Dotyczyło to zadania „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” priorytetu 3 „Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego wydajności” Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.

Wyższy Urząd Górniczy wyróżnił w 2014 r. cztery zadania:

- zadanie 6.9 „Nadzór i kontrola nad zakładami górnictwami oraz zakładami wykonującymi roboty geologiczne”, na realizację którego przeznaczono w 2014 38.575 tys. zł z planowanych 38.622 tys. zł,
- zadanie 22.1 „Koordynacja merytoryczna działalności, planowania strategicznego i operacyjnego”, na realizację którego przeznaczono w 2014 4.987 tys. zł z planowanych 5.070 tys. zł,
- zadanie 22.2 „Obsługa administracyjna”, na realizację którego przeznaczono w 2014 r. 6.274 tys. zł z planowanych 6.276 tys. zł,
- zadanie 22.3 „Obsługa techniczna”, na realizację którego przeznaczono w 2014 r. 7.410 tys. zł z planowanych 7.685 tys. zł.

Mapy*

Rysunek 1. Mapa właściwości miejscowych OUG w Polsce

Rysunek 2. Mapa właściwości miejscowych OUG w Polsce – woj. śląskie i opolskie

* stan na 31 grudnia 2014 r.

Wyższy Urząd Górniczy
ul. Poniańskiego 31
40-055 Katowice
www.wug.gov.pl